

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Zajištění občanů České republiky na penzi

Aneta Zelená

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Aneta Zelená

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Zajištění občanů České republiky na penzi

Název anglicky

Pension insurance of the Czech citizens

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení míry finanční zajištěnosti vybrané skupiny občanů ČR na penzi. Vyhodnocení bude provedeno u definované skupiny ekonomicky aktivního obyvatelstva dle předem zvolených kritérií, která budou odvozena dle parametru věku, vzdělání demografických charakteristik atd.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude zpracována na základě studia odborné literatury. Pozornost bude věnována zejména vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou zajištění českých občanů na penzi, finanční gramotností a charakteristikou systému zajištění penze s ohledem na dostupné produkty (penzijní spoření, investiční účty).

Praktická část bude zaměřena na ekonomicky aktivní obyvatelstvo České republiky a jeho zajištění na penzi. Primární data budou získána z Centra pro výzkum veřejného mínění a Českého sociálně vědního datového archivu. Sběr dat bude proveden rovněž formou vlastního dotazníkového šetření. Dosažené výsledky budou porovnány s daty dostupnými na národní úrovni a vyhodnoceny v širším kontextu nabízených produktů.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

penze, zajištění, spoření, pojištění, demografický vývoj, sociální rizika, PAYG, fond, investice

Doporučené zdroje informací

KALÁTOVÁ, V. Finanční zralost – Klíč k finanční spokojenosti. Plot. 2021. ISBN: 978-80-7428-370-3

KAŠE, M. Vybrané aspekty důchodové reformy v České republice. Praha: Grada Publishing, 2021. Právo pro praxi. ISBN 978-80-271-3042-9.

KELLER, J., Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme, 1. vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2011. ISBN 978-80-7419-059-9

SYROVÝ, Petr. *Investování pro začátečníky*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0092-7.

SYROVÝ, Petr; TYL, Tomáš. *Osobní finance : řízení financí pro každého*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2886-0.

VOSTATEK, J., Důchodová reforma: břímě mladých?, Praha: Vydavatelství CESTA, 2012, ISBN 978-80-905134-8-8

Zákon o doplňkovém penzijním spoření

Zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Ludmila Pánková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 16. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 15. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Zajištění občanů České republiky na penzi" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2024 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Ludmile Pánkové, Ph. D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu psaní bakalářské práce věnovala.

Zajištění občanů České republiky na penzi

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem zajištění českých občanů na penzi. Jejím hlavním cílem je zhodnocení způsobu finanční zajištěnosti vybrané skupiny občanů ČR na penzi. Vyhodnocení bylo provedeno u ekonomicky aktivního obyvatelstva z hlavního města Prahy dle předem zvolených kritérií, která byla odvozena od demografických charakteristik. V teoretické části byla prezentována teoretická východiska zaměřená na důchodový systém, možnosti finančního zabezpečení na penzi a finanční gramotnost, v části praktické bylo představeno dotazníkové šetření (n = 155). Z realizovaného průzkumu vyplynulo, že většina (71,6 %) z respondentů si na svou penzi spoří, přičemž 83,2 % z nich považuje důchod poskytovaný státem za nedostatečné zajištění na stáří. Nejčastěji investují do fondů (42,6 %), disponují spořicími účtem (41,9 %) a doplňkovým penzijním spořením (25,8 %). Statistickým testováním bylo zjištěno, že příjem respondentů souvisí s tím, zda si spoří na důchod, a že gender souvisí s mírou obav o dostatečné finanční zajištění v důchodu. V souvislosti s tím, že 28,4 % participantů se chápe jako neinformovaných o možnostech zajištění na stáří, bylo doporučeno zaměřit se na zvyšování finanční gramotnosti se zaměřením na mladší věkové kategorie.

Klíčová slova: Doplňkové penzijní spoření, důchodové pojištění, důchodový systém, finanční gramotnost, investování, penze, spoření na důchod, starobní důchod, termínovaný vklad.

Pension insurance of the Czech citizens

Abstract

The bachelor thesis deals with the topic of securing Czech citizens for retirement. Its main objective is to evaluate the method of financial security of the selected group of Czech Republic citizens for retirement. The evaluation was conducted among economically active residents of the capital city of Prague based on pre-selected criteria derived from demographic characteristics. The theoretical part presented theoretical backgrounds focused on the pension system, options for financial security for retirement, and financial literacy, while the practical part introduced a questionnaire survey (n = 155). The conducted survey revealed that the majority (71.6 %) of respondents save for their retirement, with 83.2 % of them considering the state-provided pension as inadequate for old age security. The most common investment options include investing in funds (42.6 %), having a savings account (41.9 %), and supplementary pension savings (25.8 %). Statistical testing found that the income of respondents is related to whether they save for retirement and that gender is related to the level of concern about sufficient financial security in retirement. In connection with the fact that 28.4 % of participants perceive themselves as uninformed about retirement security options, it was recommended to focus on increasing financial literacy with a focus on younger age groups.

Keywords: Supplementary pension savings, pension insurance, pension system, financial literacy, investing, pension, retirement savings, old-age pension, fixed-term deposit.

Obsah

1	ÚVOD	9
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	10
2.1	CÍL PRÁCE	10
2.2	METODIKA	10
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
3.1	DŮCHODOVÝ SYSTÉM	13
3.1.1	<i>Základní principy důchodového systému</i>	13
3.1.2	<i>Kategorizace důchodových systémů</i>	14
3.1.3	<i>Současný důchodový systém v České republice</i>	16
3.2	MOŽNOSTI FINANČNÍHO ZAJIŠTĚNÍ NA PENZI	19
3.1.4	<i>Spořicí účet</i>	19
3.1.5	<i>Termínovaný vklad</i>	20
3.1.6	<i>Stavební spoření</i>	20
3.1.7	<i>Životní pojištění</i>	21
3.1.8	<i>Kolektivní investování</i>	22
3.1.9	<i>Další možnosti zabezpečení se na penzi</i>	22
3.3	FINANČNÍ GRAMOTNOST	23
4	VLASTNÍ PRÁCE	25
4.1	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	25
4.2	OTÁZKY Z VÝZKUMU NAŠE SPOLEČNOST 2019	28
4.3	ZAJIŠTĚNÍ RESPONDENTŮ NA PENZI	37
5	VÝSLEDKY A DISKUSE	41
5.1	OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	41
5.2	DISKUSE	44
6	ZÁVĚR	48
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
8	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A ZKRATEK	54
	SEZNAM OBRÁZKŮ	54
	SEZNAM TABULEK	54
	SEZNAM GRAFŮ	54
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	55
	PŘÍLOHY	56

1 Úvod

Nepříznivý demografický vývoj negativně ovlivňuje stabilitu tradičních důchodových systémů založených na mezigenerační solidaritě. Snahy o reformování důchodových systémů, v rámci kterých se na jedince přenáší částečná nebo úplná odpovědnost za starobní důchod, jsou přirozeným důsledkem těchto negativních prognóz. S ohledem na neudržitelnost důchodového systému do budoucna se klade stále větší důraz na individuální přípravu na důchod. Tato individuální příprava na odchod do důchodu patří mezi nejnáročnější rozhodnutí v oblasti osobních financí. Efektivita tohoto finančního rozhodnutí a dosahování optimálních výsledků jsou ve velké míře podmíněny dostatečnou finanční gramotností.

Odchod do důchodu je pro většinu českých občanů spojen se zásadním poklesem jejich příjmů, což může mít negativní vliv na kvalitu jejich života. Lidé, kteří se nechtějí v oblasti zajištění na důchod spoléhat pouze na stát, mají k dispozici poměrně široké spektrum možností, jak si spořit či investovat své peníze. Své důchodové portfolio si čeští občané mohou poskládat z různých typů aktiv s různou mírou výnosu a rizika. Dostatečně diverzifikované portfolio zajišťuje, že pokud se některé z investic nedaří, jiné tento výkyv vyváží. Kromě způsobů zajištění na penzi, jako jsou důchodové pojištění, spořicí účty, termínované vklady a stavební spoření, mohou čeští občané využít akcie a dluhopisy, investice do cenných kovů, podílové fondy, ETF, investice do nemovitosti, do kryptoměn a podobně. Od roku 2024 je navíc možné sjednat dlouhodobý investiční produkt (DIP) s daňovým zvýhodněním.

Předkládaná práce se zabývá zajištěním českých občanů na penzi. Motivem výběru tohoto tématu bylo vědomí jeho důležitosti v souvislosti s aktuálními proměnami českého důchodového systému. V současné době v České republice funguje průběžný důchodový systém založený na mezigenerační solidaritě, kdy ekonomicky aktivnější lidé platí důchodové pojištění, které je následně přerozděleno ke starší generaci pobírající starobní důchod. Tento systém je však silně náchylný na demografický vývoj populace a pro mladší generaci znamená, že dostane ze systému mnohem méně, než do něj odvede. To klade větší akcent na individuální odpovědnost občanů v oblasti zajištění na penzi.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení způsobu finanční zajištěnosti vybrané skupiny občanů ČR na penzi. K tomuto cíli byla formulována následující hypotéza:

H₀: Vybrané demografické charakteristiky respondentů nesouvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

H_A: Vybrané demografické charakteristiky respondentů souvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

Vyhodnocení je provedeno u ekonomicky aktivního obyvatelstva z hlavního města Prahy dle předem zvolených kritérií, která jsou odvozena dle parametru demografických charakteristik.

Pro účely vyhodnocení dat z dotazníkového šetření byly formulovány následující hypotézy:

H1₀: Vzdělání respondentů nesouvisí s jejich informovaností o možnostech zajištění na stáří.

H2₀: Příjem respondentů nesouvisí s tím, zda si spoří na důchod.

H3₀: Věk respondentů nesouvisí s jejich postojem k důchodu vyplácenému státem jako k dostatečnému zajištění na stáří.

H4₀: Gender nesouvisí s mírou obav o dostatečné finanční zajištění v důchodu.

2.2 Metodika

Teoretická část práce je zpracována metodou analýzy relevantních zdrojů, zejména odborné literatury a kriticky ověřených elektronických zdrojů. V rámci stanovení teoretických východisek je pozornost věnována především vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou zajištění českých občanů na penzi, finanční gramotnosti a charakteristikou systému zajištění penze s ohledem na dostupné produkty (např. penzijní spoření, investiční účty).

Praktická část je zaměřena na problematiku zajištění ekonomicky aktivního obyvatelstva České republiky na penzi – soubor čítající 155 ekonomicky aktivních respondentů byl konkretizován tím, že byli osloveni respondenti z hlavního města Praha. Za ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou považovány zaměstnané i nezaměstnané osoby,

dále podnikatelé, pracující důchodci, pracující studenti, ženy na mateřské dovolené, osoby ve vojenské službě a osoby ve vazbě a výkonu trestu.¹

Pro praktickou část zvolen kvantitativní výzkumný design, sběr primárních dat byl proveden formou elektronického dotazníkového šetření, jehož předností je snadná distribuce dotazníku a možnost snadnější administrace dat, než je tomu v případě papírového dotazníku. Dotazník, který čítá celkem sedmnáct položek, se skládá z několika částí:

- A. Demografická část, zjišťující genderovou, věkovou, vzdělanostní a příjmovou strukturu souboru.
- B. Otázky navazující na výzkum Naše společnost 2019, ze kterého byly vybrány položky týkající se problematiky zajištění respondentů na období starobního důchodu.²
- C. Část zjišťující úroveň zajištění respondentů na penzi, kdy je zjišťováno, jakým způsobem a v jakých částkách si respondenti spoří na svůj starobní důchod.

Dotazník byl (po pilotním testování) respondentům distribuován prostřednictvím odkazu, který je nasměroval na elektronický dotazník na Google Forms. Respondenti byli osloveni metodou *snowball sampling* – nejprve bylo o vyplnění dotazníku požádáno několik jednotlivců, kteří byli zároveň podníceni k tomu, aby odkaz na dotazník rozšířili dále. Dotazník byl přístupný vyplnění po dobu tří týdnů v lednu 2024, během kterých byla přesáhnutá cílová hranice 150 respondentů. Vzhledem k tomu, že výzkum je zaměřen na ekonomicky aktivní obyvatelstvo, byli ze souboru vyfiltrováni respondenti, kteří uvedli, že jsou v současné době ve starobním důchodu.

Dotazník byl vyhodnocen v aplikaci MS Excel a ve statistickém programu IBM SPSS Statistics. Data byla zpracována metodami statistického třídění prvního stupně, tedy prostřednictvím absolutních a relativních četností, grafů a tabulek, a druhého stupně, kdy byla zkoumána souvislost mezi proměnnými (například mezi pohlavím respondenta a jeho obavami o dostatečné finanční zajištění v důchodu). Četnosti u jednotlivých položek dotazníku jsou komparovány s daty dostupnými na národní úrovni a vyhodnoceny v širším kontextu nabízených produktů. Primární data pro komparaci byla získána z Centra pro výzkum veřejného mínění a Českého sociálně vědního datového archivu – konkrétně se jedná o výzkum Naše společnost 2019.

¹ SOUKUP, J. et al. *Makroekonomie*. Praha: Albatros Media, 2022. 552 s. ISBN 978-80-726-1598-8, s. 36.

² CVVM. Naše společnost 2019 [online]. ČSDA. [Cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://iurl.cz/@cvvm2019>

Část s výsledky práce diferencuje vybrané položky dotazníku dle demografických údajů s účelem odpovědět na stanovené hypotézy. Platnost nulových hypotéz byla ověřována Pearsonovým χ^2 testem, který se využívá zejména v případech, kdy je nutné stanovit existenci závislosti mezi proměnnými. Tento test je založen na srovnání pozorovaných a očekávaných četností (kalkulovaných s předpokladem platnosti nulové hypotézy). Výpočet je dán následujícím vzorcem:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - m_{ij})^2}{m_{ij}}$$

Čím větší jsou rozdíly mezi očekávanými a pozorovanými četnostmi, tím větší je hodnota testovacího kritéria, které je třeba porovnat s kritickou hodnotou uvedenou ve statistických tabulkách pro rozdělení v stupních volnosti. Pokud je kritická hodnota menší než testovací kritérium, lze nulovou hypotézu zamítnout. Výpočet proběhl na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Vzhledem k tomu, že možnost aplikace testu je podmíněna tím, že alespoň 80 % z očekávaných hodnot je větších než 5 a všechny jsou větší než 1, bylo v některých případech nutné upravit počet řádků či sloupců kontingenčních tabulek.³

Diskuse následně komparuje zjištěné závěry, které vyplynuly z dotazníkového šetření, se statistickými daty z jiných průzkumů, přičemž zároveň diskutuje možná omezení práce.

³ HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0981-2, s. 314.

3 Teoretická východiska

Teoretická východiska předkládané bakalářské práce zpracovávají několik klíčových pojmů, jmenovitě důchodový systém, možnosti finančního zajištění na penzi a finanční gramotnost.

3.1 Důchodový systém

Důchodový systém je určen k financování nepříznivých důsledků sociálních událostí, jako jsou stáří, invalidita a úmrtí živitele.⁴ Tyto tři životní události jsou zmíněné i v ústavním pořádku České republiky, konkrétně v čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého mají občané právo na „přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele“. Každý důchodový systém stojí na tzv. pilířích, které lze jednoduše charakterizovat jako zdroje příjmu v penzi – pokud má tedy systém tři pilíře, má občan v penzi tři druhy příjmu (stát, penzijní pojištění, penzijní připojištění).⁵

3.1.1 Základní principy důchodového systému

Důchodový systém je postaven na určitých elementárních zásadách, které determinují nejen jeho nastavení, ale i samotnou existenci. Žižková a Krebs vyčleňují princip sociální spravedlnosti, solidarity, subsidiarity a participace.⁶

Princip sociální spravedlnosti se zabývá rozdělováním společenských, ekonomických a politických zdrojů tak, aby bylo dosaženo rovnosti nebo spravedlnosti mezi jednotlivci a skupinami ve společnosti. Tento princip zdůrazňuje potřebu zajistit, aby každý člen společnosti měl rovný přístup k příležitostem, výhodám a zdrojům, bez ohledu na různé sociální, ekonomické nebo kulturní faktory. V kontextu důchodů tento princip akcentuje, že každý občan má právo na důstojný život a přístup k sociálním službám včetně důchodu. Tento princip reflektuje trojici zásad: „Každému stejně, každému podle jeho potřeb a každému podle jeho zásluhy“.⁷

Princip solidarity znamená, že pracující generace finančně podporuje občany, kteří jsou v důchodovém věku a nemohou být plně ekonomicky aktivní. V praxi tento princip

⁴ ŠÁMALOVÁ, K., VOJTÍŠEK, P. (ed.). *Sociální správa: organizace a řízení sociálních systémů*. Praha: Grada, 2021, s. 213.

⁵ KOHOUT, P. *Jak ovládnout své peníze: finanční plánování pro každého*. Partners. Brno: BizBooks, 2013, s. 163.

⁶ KREBS, V., ŽIŽKOVÁ, J. *Základy sociální politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993, s. 19-25.

⁷ KOTOUS, J., MUNKOVÁ, G., ŠTEFKO, M. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013, s. 11.

funguje tak, že ekonomicky aktivní občané platí do systému důchodového pojištění (např. formou odvodů z platu), načež je tato finanční podpora využita k vyplacení důchodů – tento proces se nazývá principem průběžného financování, kdy se vybrané pojistné průběžně spotřebovává a nevytvářejí se kapitálové fondy. Uplatnění této zásady se projevuje ve výši důchodů, kdy od určité výše se základ pro výpočet důchodu redukuje, tedy nezohledňuje se plně.⁸

Princip subsidiarity znamená, že rozhodování o důchodovém systému by mělo být co nejdříve občanům. V díkci této zásady by si měl každý nejprve pomoci sám dle svých možností – pokud to není možné, měla by mu pomoci rodina. Až na poslední místě je stát. Naplňování tohoto principu tedy předpokládá výchovu obyvatelstva k převzetí odpovědnosti za svůj život a svou ekonomickou situaci.⁹

Princip participace znamená, že občané mají právo a povinnost se účastnit důchodového systému – tento princip je naplňován prostřednictvím daní a odvodů, kterými občané přispívají do systému a současně si tak zajišťují svůj budoucí důchod. Princip participace je podstatný z toho důvodu, že zajišťuje udržitelnost systému a zároveň dává občanům pocit odpovědnosti za svou finanční budoucnost. S tím souvisí i princip obligatornosti dávek důchodového pojištění, kdy při splnění podmínek vzniká právní nárok na důchod z důchodového pojištění.¹⁰

3.1.2 Kategorizace důchodových systémů

Důchodové politiky jednotlivých států se vyvíjely pod tlakem různých determinantů, díky čemuž postupně vykristalizovala poměrně bohatá typologie různých důchodových systémů. Obecně lze diferencovat důchodové systémy dle typu důchodové politiky, dle druhu financování a dle způsobu konstrukce dávek. Kolibová uvádí tři základní typy důchodových systémů **dle důchodové politiky**:¹¹

- reziduální (liberální) typ, který akcentuje osobní odpovědnost občanů při zajištění důchodových potřeb (dávky jsou skromné a odvislé od příjmu a majetku jedince);

⁸ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. Praha: Grada, 2012, s. 12.

⁹ VOJTÍŠEK, P. *Princip solidarity ve financování služeb sociální péče*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 46.

¹⁰ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. Praha: Grada, 2012, s. 11.

¹¹ KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 1*. Opava: Optys, 2007, s. 55-58.

- výkonově korporativní (konzervativní) typ, který saturuje důchodové potřeby na základě pracovního výkonu a zásluh (stát zajišťuje jen minimální pomoc, tíha důchodové politiky leží na nestátních subjektech);
- institucionálně redistributivní (sociálnědemokratický) typ, který se vyznačuje dominancí státu, jenž omezuje aktivitu nestátních subjektů (nárok na dávky mají všichni občané).

K těmto třem typům lze dodat, že prakticky nikde neexistují ve své čisté podobě, ale jednotlivé státy uplatňují spíše jejich kombinaci. Například pro Československo před tzv. sametovou revolucí byl charakteristický silně redistributivní typ důchodového systému, který se však po revoluci transformoval spíše směrem k reziduálnímu typu. **Podle druhu financování** lze pak rozlišit následující důchodové systémy:¹²

- systém financovaný ze státního rozpočtu se zdrojem v dani z příjmu (vysoká míra progresivního zdanění);
- systém financovaný ze státního rozpočtu se zdrojem v příspěvcích na důchodové pojištění (míra solidarity je závislá na jednotném procentu z dosahovaného výdělku);
- průběžně financovaný systém z fondu vyčleněného ze státního rozpočtu (na mezigenerační solidaritě založený systém PAYG, tedy *Pay as you go*);
- průběžně financovaný systém z fondu vyčleněného ze státního rozpočtu s nárazníkovým fondem (průběžně financovaný systém PAYG, vytvářející přebytek kapitálu, který je dále investován);
- financovaný systém plně fondový (kapitálový – FF, tedy *Fully funded*);
- financovaný systém zdánlivě fondový (NF, tedy *Notional funding*, který kombinuje výhody průběžného a plně fondového systému).

Nakonec **dle způsobu konstrukce dávek** rozlišujeme dávkově definovaný systém, příspěvkově definovaný systém a zdánlivě příspěvkový systém. Dávkově definovaný systém (PAYG DB) poskytuje občanům určitou výši důchodů dle předem stanovených parametrů. Díky tomu mají občané představu o tom, jak vysoké důchody budou v budoucnu dostávat. Naopak v příspěvkově definovaném systému (PAYG DC) tuto představu občané nemají, jelikož výše důchodů je závislá nejen na výši příspěvků, ale také na jejich zhodnocení na kapitálovém trhu. Zdánlivě příspěvkový systém pak využívá individuálních účtů, kde jsou

¹² BEZDĚK, V. *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)*. Praha: Česká národní banka, 2000, s. 13.

příspěvky účastníků sledovány a zhodnocovány měrou stanovenou zákonem. Tyto prostředky však fakticky neleží na účtu občana, ale jsou distribuovány na úhradu stávajících penzí.¹³

3.1.3 Současný důchodový systém v České republice

Aktuálně v České republice funguje průběžný důchodový systém (PAYG), který je založený na mezigenerační solidaritě – jinak řečeno mladší a ekonomicky aktivnější lidé platí sociální či důchodové pojištění a tím se starají o to, aby byl jejich rodičům a prarodičům vyplácen důstojný starobní důchod. Nevýhodou tohoto systému je, že je silně náchylný na demografický vývoj populace. Tento systém je založen na tom, že pracující občané odvádějí do systému sociální pojištění, které je následně redistribuováno, přičemž podstatná část plyne občanům v důchodovém věku ve formě starobních důchodů.¹⁴ Český model, kdy dochází k značnému přerozdělování od mladší generace směrem ke starší, však pro mladší generaci znamená, že dostane ze systému mnohem méně, než do něj odvede. Při posouvání věku odchodu do důchodu pak finanční nevýhodnost tohoto penzijního systému roste.¹⁵

3.1.3.1 Pilíře důchodového systému

Pilířový model českého důchodového systému se v posledních letech poměrně zásadně měnil. Od ledna roku 2013 se skládal ze tří penzijních pilířů, kdy kromě povinného I. pilíře (tj. důchodové pojištění) existoval i II. penzijní pilíř (důchodové spoření), který byl roku 2014 ukončen. Aktuálně však pokračuje reformovaný III. pilíř, který zahrnuje doplňkové penzijní spoření (zřízeno na základě zákona č. 427/2011 Sb. a pozdější novelizace č. 377/2015 Sb.) a penzijní připojištění, které je od konce roku 2012 uzavřené pro nové účastníky.¹⁶

V návaznosti na zrušení II. pilíře prošel systém III. pilíře (doplňkové penzijní spoření) v období od ledna 2013 zásadní proměnou, kdy došlo k oddělení majetku správců a účastníků. U stávajících smluv přešel majetek účastníků do transformovaných fondů, u nových smluv majetek shromažďovaly účastnické fondy. Změnily se i podmínky investování prostředků účastníků, kdy u transformovaných fondů zůstala garance

¹³ LOUŽEK, M. *Důchodová reforma*. Praha: Karolinum, 2014, s. 21.

¹⁴ JANDA, J. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. Praha: Grada, 2012, s. 39-40.

¹⁵ KOHOUT, P. *Jak ovládnout své peníze: finanční plánování pro každého*. Partners. Brno: BizBooks, 2013, s. 163-164.

¹⁶ MF ČR. *Základní aspekty penzijního systému České republiky* [online]. Ministerstvo financí ČR. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/financni-trh/soukrome-penzijni-systemy/zakladni-informace>

každoročního zachování hodnoty, u účastnických fondů však vznikly investiční strategie s rozdílnou mírou výnosu i rizika – to vedlo ke zrušení každoroční garance zachování hodnoty prostředků. Došlo také ke zvýšení státního příspěvku, vzrostla ovšem i minimální měsíční částka, kterou k tomu bylo potřeba do systému vložit – aktuálně má na státní příspěvek nárok účastník při měsíčním příspěvku alespoň 300 Kč.¹⁷

Každý účastník doplňkového penzijního spoření má svůj vlastní účet, na který se připisují jeho příspěvky a zhodnocení. Stát podporuje každého účastníka v podobě státních příspěvků. Z tohoto systému lze vystoupit ovšem nárok na státní příspěvek a daňové zvýhodnění je stanoveno podmínkou do určité doby. Navíc je možné část příspěvku za určitých podmínek odečíst od základu daně z příjmu (právnických i fyzických osob). Dále lze využít příspěvků zaměstnavatele, pokud je nabízí. Zaměstnavatel stejně tak jako zaměstnanec může využít na tyto vklady daňové zvýhodnění.

Ačkoli III. pilíř se aktuálně těší poměrně značné důvěře občanů, zároveň trpí jistými nedostatky, které zejména mladší věkové kategorie demotivují k participaci. Jedná se například o to, že starší transformované fondy poskytují pouze nízké zhodnocení, nízká výše státního příspěvku a v důsledku toho i nižší potenciál významněji zvýšit úspory seniorů při odchodu do důchodu.¹⁸ Naopak výhodou jsou kromě volby z různých investičních strategií daňové úlevy a příspěvky zaměstnavatele, které jsou až do výše 50.000 Kč osvobozeny od zdravotního a sociálního pojištění.¹⁹

3.1.3.2 Demografický vývoj v ČR jako problém důchodového systému

Hlavní příčinou uvažování o reformě důchodového systému je demografický vývoj a s ním spojená problematika stárnutí populace. V České republice, stejně jako v jiných zemích vyspělého světa, dochází ke zlepšování životních podmínek. Ve většině zemí Evropy jsou důchody založeny na průběžném financování. S tím je spojený nevyhnutelný problém do budoucna, protože při současném demografickém vývoji nebude tento systém dále udržitelný z důvodu neustále se zvyšujícího počtu obyvatel v důchodovém věku a snižování

¹⁷ APS ČR. Doplňkové penzijní spoření [online]. Asociace penzijních společností ČR. [Cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.apscr.cz/dopljkove-penzijni-sporeni/>

¹⁸ MPSV ČR. Základní informace o III. pilíři [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/968647/Treti_pilir__uvodni_pilir_-_podklady.pdf/683dcc60-81a7-e9ab-af49-b0b8af633f01

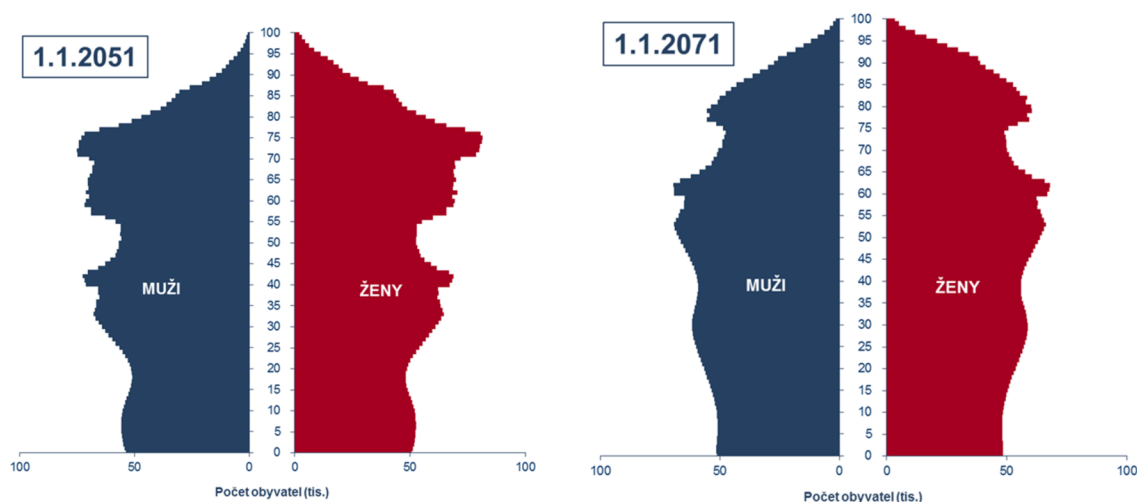
¹⁹ APS ČR. Doplňkové penzijní spoření [online]. Asociace penzijních společností ČR. [Cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.apscr.cz/dopljkove-penzijni-sporeni/>

se počtu ekonomicky aktivních obyvatel v důsledku nízké porodnosti. Tento fakt byl zřejmý již od roku 1989 po pádu komunistického režimu, kdy došlo k velké změně životního stylu.

Zatímco v roce 1989 připadalo na jednu českou ženu průměrně 1,87 narozeného dítěte, do roku 1999 toto číslo kleslo na 1,13 dítěte. Následně se porodnost několik let zvyšovala, až v roce 2018 připadalo na jednu ženu průměrně 1,71 dítěte. Tato hodnota stagnovala až do roku 2020, načež se v roce 2021 zvedla na 1,83 a následujícího roku prudce klesla k číslu 1,66.²⁰ Tyto změny je možné vysvětlit jak odlišným životním stylem, tak aktuálními nepříznivými politickými a ekonomickými událostmi, které mohou porodnost negativně ovlivňovat. Ačkoli porodnost dlouhodobě spíše klesá, naděje dožití naopak roste – v roce 2002 činila u českých mužů 72,1 let, v roce 2019 to bylo 76,3 let (+ 4,2 roky), u českých žen v roce 2002 činila 78,7 let, přičemž roku 2019 to již bylo 82,1 let (+ 3,4 roky). Při zachování tohoto trendu lze předpokládat, že v roce 2015 budou ve věkové kategorii 65+ téměř tři z deseti obyvatel České republiky a ve věkové kategorii 80+ každý jedenáctý obyvatel České republiky.²¹

Prognóza vývoje věkového a genderového složení obyvatelstva České republiky je vizualizována na Obr. 1 níže.

Obr. 1 Očekávané složení obyvatelstva dle pohlaví a věku (2051, 2071)

Zdroj: ČSÚ (2018)

²⁰ ČSÚ. Obyvatelstvo [online]. Český statistický úřad, 2024. [Cit. 2024-01-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

²¹ MPSV ČR. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategicky+rámec+přípravy+na+stárnutí+společnosti_2021-2025.pdf/ebffaa4-b010-6a72-e3b2-81e0fd5fcbd6

Dalším problémem českého důchodového systému je jeho průběžně se zvyšující saldo – tyto hluboké deficity zatěžují státní rozpočet. V roce 2023 byl rozdíl mezi vybraným důchodovým pojištěním a vyplacenými důchody -72,79 mld. Kč. Do budoucna lze přitom očekávat, že toto číslo se bude dále zvyšovat. Dalším důležitým ukazatelem je podíl výdajů na dávky důchodového pojištění na HDP – v roce 2023 se jednalo o 8,8 % (pro porovnání v roce 2007 šlo o 7,6 % a v roce 2012 o 9,5 %).²²

3.2 Možnosti finančního zajištění na penzi

Druhá podkapitola teoretické části se zaměřuje na možnosti finančního zajištění na penzi – předkládá základní informace o nejvyužívanějších formách finančního zajištění, které mají občané České republiky aktuálně k dispozici.

3.1.4 Spořicí účet

Spořicí účet je běžný a hojně využívaný finanční produkt, který umožňuje jednotlivcům ukládat své peníze na účet s cílem zhodnocení. Jedná se o standardní nástroj finančního plánování, který umožňuje dosáhnout jistého zhodnocení úspor a zároveň k nim mít snadný přístup. Spořicí účty nabízejí určitou úrokovou sazbu, peníze na účtu tedy generují příjem v podobě úroků. Tato úroková sazba může být pevná nebo variabilní a závisí na podmínkách dané banky.²³

Výhodou spořicího účtu je, že uložené peníze jsou snadno dostupné (spořicí účty mají vysokou likviditu), klient k nim tedy neztrácí přístup a může s nimi disponovat. Tato flexibilita umožňuje snadné vkládání a vybírání peněz, což je výhodné zejména pro jedince, kteří si nemohou dovolit alokovat své finanční prostředky trvale mimo svou dispoziční sféru. Spořicí účty obecně nesou nízké riziko v porovnání s některými jinými investičními produkty, jako jsou akcie nebo podílové fondy. Peníze na spořicím účtu jsou obvykle do určité výše pojištěny, což jim poskytuje ochranu v případě bankrotu banky nebo jiných nepředvídaných událostí.²⁴

Spořicí účet je sice vhodný pro krátkodobé uložení peněz (např. peněz, které jsou určeny jako krátkodobá finanční rezerva), výnosy z úroků na spořicím účtu však obvykle

²² MF ČR. Hospodaření systému důchodového pojištění [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [Cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

²³ JANDA, J. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. Praha: Grada, 2012, s. 84.

²⁴ BOHANESOVÁ, E. *Finanční gramotnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018, s. 87.

nepokrývají inflaci a skutečná hodnota peněz s časem klesá, pro dlouhodobé investice s vyšším potenciálem výnosu je proto vhodnější zvolit jiné formy investování, jako jsou akcie nebo fondy. Výnos ze spořicího účtu je navíc daněn srážkovou daní.²⁵

3.1.5 Termínovaný vklad

Termínovaný vklad je finanční produkt (druh bankovního účtu), který umožňuje jednorázové uložení peněžních prostředků. Jde o dohodu mezi bankou a klientem, kdy klient vkládá určitou částku peněz na určenou dobu (termín). Během této doby jsou peníze „uzamčeny“, za což je klient obvykle odměněn pevně stanoveným úrokem (druhou variantou je pohyblivá úroková sazba). Po uplynutí termínu má klient možnost vybrat si peníze i s nashromážděnými úroky. V porovnání se spořicím účtem může mít termínovaný vklad vyšší úrokovou sazbu.²⁶

Termínované vklady jsou vhodné pro ty, kteří jsou dostatečně likvidní a neplánují na nějakou dobu používat vložené peníze (obvykle je možné vklady uložit na dobu pohybující se od několika dní až po několik let) – předčasný výběr může být spojen se sankcemi. Tento finanční produkt nabízí stabilitu a předvídatelnost při zhodnocování úspor, je proto vhodný pro konzervativní investory. Je však důležité zvážit délku termínu vkladu a mít jistotu finančního zajištění po tuto dobu.²⁷

3.1.6 Stavební spoření

Stavební spoření je finanční produkt specializované banky s licenci ČNB, který původně vznikl pro účely financování bydlení, postupně však získal u českých občanů na oblibě jako spořicí produkt. Jedná se o formu dlouhodobého spoření, která poskytuje účastníkům možnost akumulovat finanční prostředky s cílem financovat bytové potřeby, zejména stavbu nebo rekonstrukci nemovitosti. Principem je ukládání financí na účet u stavební spořitelny – k tomuto vkladu je každý rok přičtena státní podpora, výsledná částka je následně úročena sazbou stanovenou stavební spořitelnou. Tento systém je podporován státem s cílem podpořit bytovou politiku a poskytnout lidem příležitost snadněji dosáhnout

²⁵ JANDA, J. *Spořit nebo investovat?* Praha: Grada, 2011, s. 140.

²⁶ SYROVÝ, P. *Investování pro začátečníky*. 4., zcela přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2022, s. 101.

²⁷ VALOUCH, P., MÁLEK, P., OŠKRDALOVÁ, G. *Osobní finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 65.

na vlastní bydlení. Podmínkou je, že daný jedinec musí ve stavebním spoření vydržet po vázací lhůtu, jinak státní podpora propadne.²⁸

Aby klient získal stavební spoření, musí uzavřít smlouvu se stavební spořitelnou. Tato smlouva stanovuje, kolik bude účastník pravidelně spořit a jak dlouho. Aktuálně stavební spoření ztratilo část své výhodnosti, jelikož byl zásadně snížen státní příspěvek. Právě díky tomuto příspěvku bylo stavební spoření po dlouhou dobu velmi atraktivním produktem, protože efektivní úrok není v porovnání s jinými investičními produkty příliš zajímavý. Výnosnost dále klesá při uzavření na vyšší cílovou částku, vysokém jednorázovém vkladu na počátku a při delší době spoření. Vzhledem k tomu, že efektivní úrok se snižuje v souvislosti s délkou investičního horizontu, není tento produkt příliš vhodný pro zajištění na penzi. Další nevýhodou je nízká likvidita a nízké zhodnocení vložených prostředků.²⁹

V průběhu roku 2023 bylo uzavřeno přibližně 378 tisíc nových smluv o stavebním spoření – v porovnání s rokem 2022 se jedná o pokles 22,3 %. O klesající oblibě tohoto způsobu zajištění na stáří svědčí i skutečnost, že dle průzkumu Asociace pro kapitálový trh ČR bylo se stavebním spořením nespokojeno 31 % respondentů.³⁰

3.1.7 Životní pojištění

Životní pojištění je typ pojištění, které poskytuje ochranu finančních prostředků pro případ nenadálé události na straně pojištěné osoby, má však i svou investiční funkci. Pro účely zajištění na penzi je vhodným typem životního pojištění investiční životní pojištění, které poskytuje zhodnocení formou investování do fondů. Tento typ pojištění funguje na principu zasílání plateb na účet zřízený u pojišťovny. Od těchto plateb jsou odečteny náklady na krytí rizik a poplatky, zbývající část je využita na nákup podílových jednotek.³¹

Na rozdíl od kapitálového životního pojištění si může klient samostatně volit investiční strategii a ovlivňovat tak výnosnost spořicí složky svého pojištění. Pojištění bývá uzavíráno na určitou dobu, případně do konkrétního věku klienta. Nevýhodou investičního životního pojištění je, že jeho výkonnost je umenšována různými poplatky – pojištění tak bývá ziskové až po přibližně deseti letech trvání. Do tohoto produktu je obecně výhodnější

²⁸ SYROVÝ, P., TYL, T. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 186-188.

²⁹ Tamtéž

³⁰ BONDAREVA DUBNOVÁ, I. Stavební spoření Čechy zklamalo. Které investice se nám začínají více líbit? [online]. Měšec, 21. února 2024. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/stavebni-spozeni-cechy-zklamalo-ktere-investice-se-nam-zacinaji-vice-libit/>

³¹ REJNUŠ, O. *Finanční trhy*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 103-104.

investovat nižší částky – konkrétněji by mělo jít o takovou pravidelnou investici, která nepřekračuje částku, o níž se dá snížit daňový základ. Naopak výhodou investičního životního pojištění je, že do něj může přispívat zaměstnavatel.³²

3.1.8 Kolektivní investování

Kolektivní investování je způsob, jak sdružit finanční zdroje od různých investorů a investovat je do různých aktiv na jejich jméno. Tato forma investování umožňuje jednotlivcům s menšími finančními prostředky společně investovat do širšího portfolia hodnotových papírů nebo jiných aktiv. Drobný investor může díky kolektivnímu investování proniknout na trhy, kam by se neměl jako individuální investor šanci dostat.³³

Výhodou tohoto způsobu zhodnocení úspor je, že investiční portfolia jsou spravována profesionálními fondovými manažery, kteří rozhodují o tom, kam investovat peníze podle cílů fondu. Investoři dosahují automatické diverzifikace, protože fond investuje do široké škály aktiv, což pomáhá snižovat riziko spojené s jednotlivými investicemi. Kolektivní investování umožňuje investorům přistupovat k rozmanitým investicím s menšími částkami peněz – to je výhodné zejména pro ty, kteří nemají dostatek kapitálu na individuální investování do rozsáhlých portfolií.³⁴

V České republice působí jako subjekty kolektivního investování investiční společnosti a fondy kolektivního investování, které se dále člení na akciové společnosti a podílové fondy. Podílové fondy jsou klasifikovány na otevřené fondy (bez omezeného počtu vydaných podílových listů) a uzavřené fondy (omezený počet podílových listů). Fondy můžeme klasifikovat na akciové, dluhopisové, peněžního trhu, smíšené a ostatní (např. strukturované fondy, ETF, komoditní fondy, ABS, speciální fondy nemovitostí apod.).³⁵

3.1.9 Další možnosti zabezpečení se na penzi

Velmi konzervativním a také ne zcela vhodným způsobem, jak se zabezpečit na penzi, je ukládání peněz mimo finanční instituce. Nebezpečím tohoto způsobu „spoření“ je skutečnost, že hodnota peněz vlivem inflace postupně klesá. Mikeš udává příklad, podle kterého „sto tisíc korun pečlivě schovaných do trezoru počátkem roku 1996 by už na jeho

³² REJNUŠ, O. *Finanční trhy*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 103-104.

³³ VESELÁ, J. *Investování na kapitálových trzích*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 708.

³⁴ SYROVÝ, P., TYL, T. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 153-154.

³⁵ BLAŽEK, L., VRABCOVÁ, P. *Finanční gramotnost*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2019, s. 120.

konci mělo hodnotu jen 91.200 Kč. Na konci roku 2011 by to bylo pouhých 53.092 Kč.“. Peníze ukládané tímto způsobem také nejsou nijak zabezpečované proti krádeži či poškození.³⁶

Někteří investoři diverzifikují své portfolio prostřednictvím reálných instrumentů, které mají fyzickou podobu. Jedná se o různé drahé kovy a kameny, energie, průmyslové kovy apod. Oblíbené jsou rovněž investice do nemovitostí – do nemovitostí lze investovat jak přímo (její nákup), tak nepřímo (investice do nemovitostního fondu). V neposlední řadě je třeba mezi dalšími možnostmi zabezpečení se na stáří zmínit umělecké předměty, jako například obrazy či starožitnosti.³⁷ Souhrnem je třeba dodat, že zmíněné způsoby investování jsou spíše doplňkového charakteru a obvykle jsou využívány jako způsob další diverzifikace portfolia. Jsou s nimi obvykle spojeny vyšší náklady (nemovitost je nutné udržovat, cenné umělecké sbírky je třeba vhodně pojistit apod.).

3.3 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost je klíčovou dovedností, která se týká schopnosti efektivně spravovat peníze, investovat, plánovat rozpočet a rozumět základním finančním konceptům. Obecně ji můžeme definovat jako „soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb“. Je to zásadní dovednost pro každého jednotlivce, neboť umožňuje řídit osobní finance a dosáhnout určité finanční stability. Finančně gramotný člověk dokáže řídit své příjmy a výdaje, vytvořit si adekvátní finanční rezervu, vybrat si nejlepší finanční produkty a chránit své peníze před inflací.³⁸

Finanční gramotnost má tři základní složky – peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost. Peněžní gramotnost zahrnuje takové schopnosti, které jsou nutné pro správu hotovostních i bezhotovostních peněz a pro transakce s nimi spojené. Cenová gramotnost obsahuje kompetence nutné pro pochopení cenových mechanismů a inflace. Nakonec rozpočtová gramotnost představuje kompetence ve správě osobního i rodinného rozpočtu.³⁹

³⁶ MIKEŠ, J. Investování do slamníku. *Fond Shop*. 2012, 17, s. 25.

³⁷ VALOUCH, P., MÁLEK, P., OŠKRDALOVÁ, G. *Osobní finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 41.

³⁸ BLAŽEK, L., VRABCOVÁ, P. *Finanční gramotnost*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2019, s. 16.

³⁹ KALÁTOVÁ, V. *Finanční zralost: klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Plot, 2021, s. 16.

Aktuální šetření podávají o finanční gramotnosti obyvatel České republiky poměrně rozporuplné informace – podle výstupu České bankovní asociace jsou Češi v oblasti finanční gramotnosti v pásmu evropského průměru, přičemž průběžně přibývá osob, které si chrání své úspory před znehodnocením. Míra finanční gramotnosti je zásadně ovlivňována dosaženým vzděláním.⁴⁰ Bondareva Dubnová pak uvádí, že gramotnost Čechů je nízká a časem se ještě snižuje – například jen 35 % obyvatel České republiky si věří v oblasti spoření a tvorby rezerv. V kontextu zajištění českých občanů na penzi lze uvést, že pouze 12 % obyvatel rozumí principům investování.⁴¹

⁴⁰ ČBA. Finanční gramotnost Čechů 2023 [online]. Česká bankovní asociace, 20. července 2023. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2023>

⁴¹ BONDAREVA DUBNOVÁ, I. Průzkum: Češi stále nerozumějí financím a neumí se chránit před inflací [online]. Měšec, 17. srpna 2022. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/cesi-stale-nerozumeji-financim-a-neumi-se-chranit-pred-inflaci/>

4 Vlastní práce

V následujících podkapitolách jsou představeny výsledky dotazníkového šetření, rozdělené pro lepší přehlednost do několika tematických podkapitol.

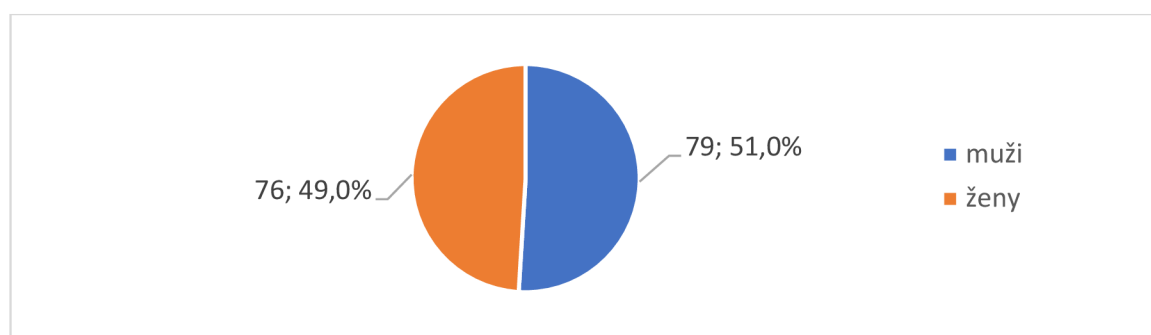
4.1 Charakteristika zkoumaného vzorku

Zkoumaný vzorek tvoří 155 respondentů – tři respondenti z původních 158 byli z výzkumu vyfiltrováni, jelikož uvedli, že jsou aktuálně ve starobním důchodu. První část dotazníku zkoumala základní charakteristiky tohoto souboru, konkrétně jeho genderové, věkové, vzdělanostní a příjmové rozložení.

Otázka 1: Jaké je vaše pohlaví?

První otázka dotazníku se respondentů tázala na jejich pohlaví. V souboru bylo 76 žen (49,0 %) a 79 mužů (51,0 %). Tento poměr je vizualizován v Grafu 1. Tento poměr se blíží reálnému poměru mezi muži a ženami žijícími v Praze – dle údajů ČSÚ žilo k 31. prosinci 2022 v Praze 1 286 120 obyvatel, z toho 629 265 mužů a 656 855 žen, které tvořily 51,1 % celkového počtu obyvatel.⁴² Mezi ekonomicky aktivním obyvatelstvem převažují naopak muži – jak vyplývá ze statistických dat zveřejňovaných MPSV, k roku 2021 bylo v České republice ekonomicky aktivních 2 378 000 žen a 2 985 900 mužů, kteří tak tvořili 55,7 % ekonomicky aktivního obyvatelstva.⁴³

Graf 1 Genderové rozložení respondentů (n = 155)

Zdroj: vlastní zpracování

⁴² VLČ, Adam. Pohyb obyvatelstva v hl. m. Praze v roce 2022 [online]. Český statistický úřad, 21. března 2023. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xa/pohyb-obyvatelstva-v-hl-m-praze-v-roce-2022>

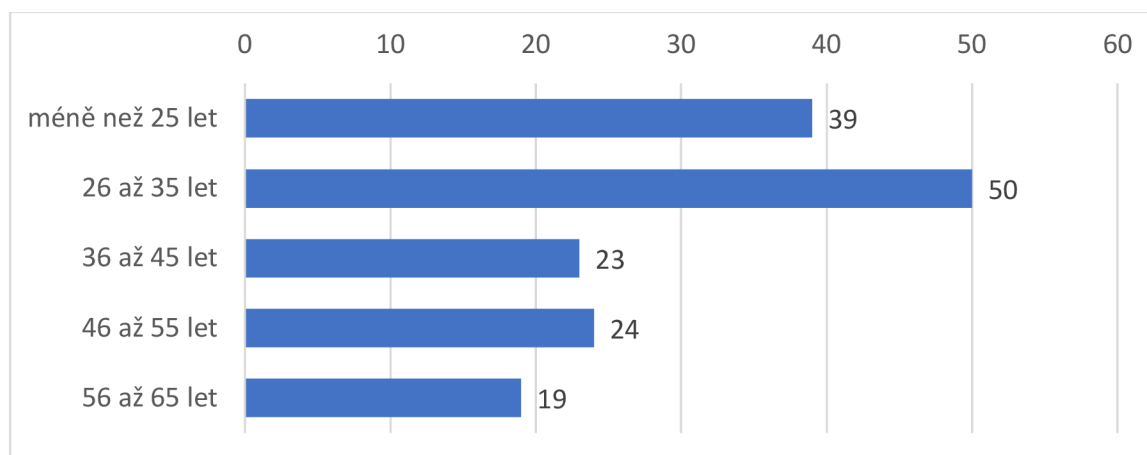
⁴³ MPSV ČR. Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2021 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2021+%281%29.pdf/f2306cca-21d9-61e4-d8dc-0ebffa68e27b

Otázka 2: Jaká je vaše věková kategorie?

Druhá otázka dotazníku zjišťovala, do jaké věkové kategorie respondenti spadají. Respondenti si mohli zvolit ze šesti předem stanovených kategorií, jejichž poměr je vizualizován v Grafu 2. Nejvíce respondentů (32,3 %) spadalo do věkové kategorie 26 až 35 let, druhou nejčetnější kategorií byla ta pro jedince ve věku méně než 25 let (25,2 %). Věkovou kategorií 36 až 45 let zvolilo 14,8 % souboru, věk 46 až 55 uvedlo 15,5 % oslovených. Do věkové kategorie 56 až 65 let spadalo 12,3 % respondentů.

Struktura souboru se odlišuje od věkové struktury ekonomicky aktivního obyvatelstva v Praze, kde je dle statistik ČSÚ k roku 2022 celkem 25,2 % jedinců ve věku méně než 25 let, 32,2 % jedinců ve věku 26 až 35 let, 14,8 % osob ve věku 36 až 45 let, 21,5 % jedinců ve věku 46 až 55 let a 16,3 % osob ve věkové kategorii 56 až 65 let.⁴⁴

Graf 2 Věkové rozložení souboru (n = 155)

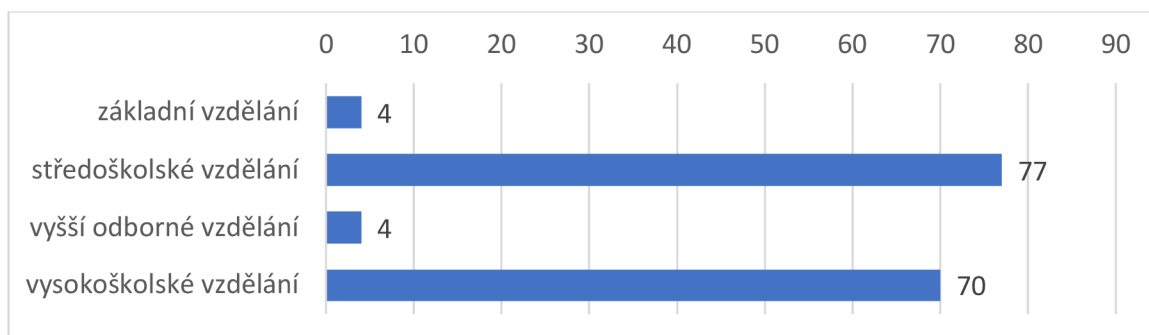
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka 3: Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Třetí položka dotazníku zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Nejvíce oslovených (49,7 %) uvedlo, že disponuje středoškolským vzděláním. V četnosti následovalo vzdělání vysokoškolské, které označilo 45,2 % souboru. Základní vzdělání má 2,6 % respondentů a vyšší odborné vzdělání rovněž 2,6 % oslovených. Uvedené poměry jsou vizualizovány v Grafu 3.

⁴⁴ ČSÚ. Věkové složení obyvatelstva – 2022 [online]. Český statistický úřad, 2023. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2022>

Graf 3 Vzdělanostní struktura výzkumu (n = 155)

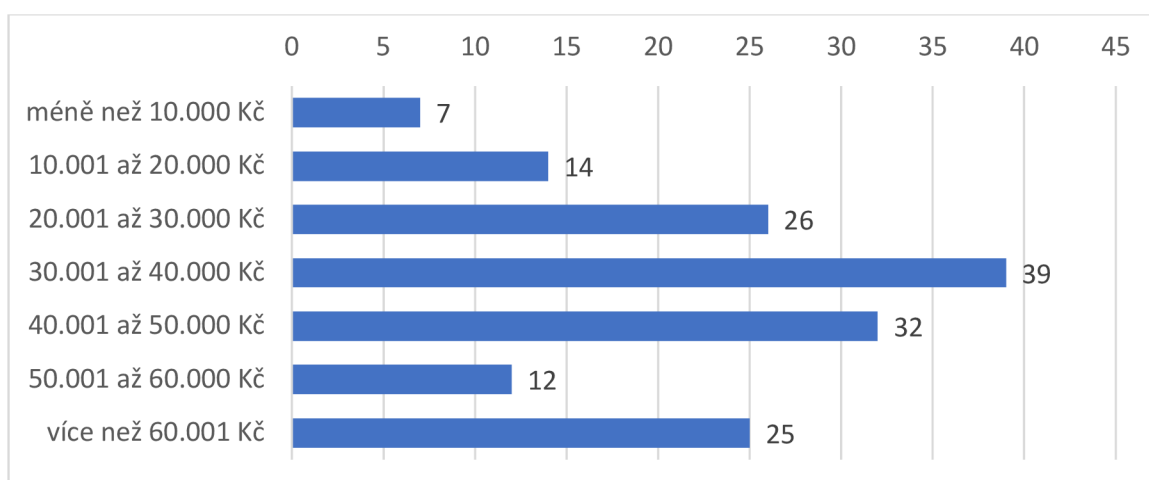

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka 4: Do které příjmové skupiny spadáte? (Uveďte čistou výši vašich měsíčních příjmů.)

Čtvrtá položka dotazníku zjišťovala, do které příjmové skupiny respondenti spadají. Účastníci šetření měli na výběr ze sedmi možností – poměry jednotlivých odpovědí jsou uvedeny v Grafu 4. Nejvíce respondentů (25,2 %) uvedlo, že jejich měsíční příjem se pohybuje ve výši 30.001 až 40.000 Kč. Druhá nejčetnější skupina respondentů byla ta pro příjem ve výši 40.001 až 50.000 Kč (20,6 %). Naopak nejméně oslovených (4,5 %) uvedlo, že spadá do skupiny pobírající čistý příjem ve výši méně než 10.000 Kč – tato příjmová kategorie byla určena například pro studenty, matky na mateřské a rodičovské dovolené, invalidní důchodce apod. Četnosti u jednotlivých odpovědí jsou uvedeny v Grafu 4.

Graf 4 Příjmová struktura výzkumu (n = 155)

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Otázky navazující na výzkum Naše společnost 2019

Další část dotazníku využila vybrané otázky z výzkumného šetření Naše společnost z roku 2019, konkrétně jeho část věnovanou starobním důchodům.

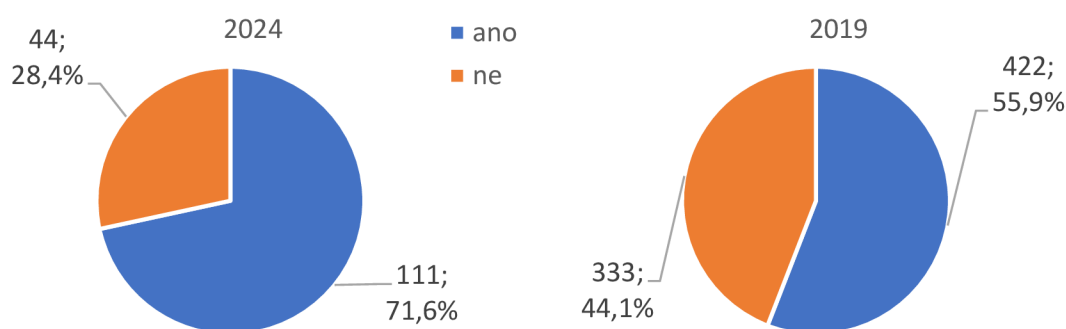
Otázka 5: Jste v současné době ve starobním důchodu?

Tato položka byla filtrační – respondenti, kteří na ni odpověděli „ano“, byli z výzkumného souboru vyřazeni, jelikož šetření je orientováno na ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Tuto možnost označili tři respondenti, ostatní odpověděli „ne“.

Otázka 6: Spoříte si nebo investujete v současné době, abyste se zajistil/a na důchod?

Šestá položka dotazníku zjišťovala, zda si respondenti v současné době spoří, aby se zajistili na důchod. Většina respondentů, konkrétně 71,6 %, si na důchod spoří, zbývajících 28,4 % nikoli. V Grafu 5 jsou výsledky vizualizovány a zároveň porovnány s šetřením Naše společnost 2019. Z této komparace je patrné, že v aktuálním šetření spoří o 15,7 procentního bodu větší skupina než ve výzkumu z roku 2019.

Graf 5 Spoření nebo investice jako zajištění na důchod

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Otázka 7: Jak moc, pokud vůbec, se obáváte toho, zda budete v důchodu dostatečně finančně zajištěn/a?

Sedmá položka dotazníku zjišťovala míru obav respondentů z finančního zajištění v důchodu. Celkem 29,7 % respondentů uvedlo, že se finančního zajištění v důchodu spíše neobávají – stejný počet konstatoval, že se spíše obává. Dalších 13,5 % oslovených se vůbec neobává, naopak 9,0 % se velmi obává. Zbývajících 18,1 % na otázku neumělo odpovědět.

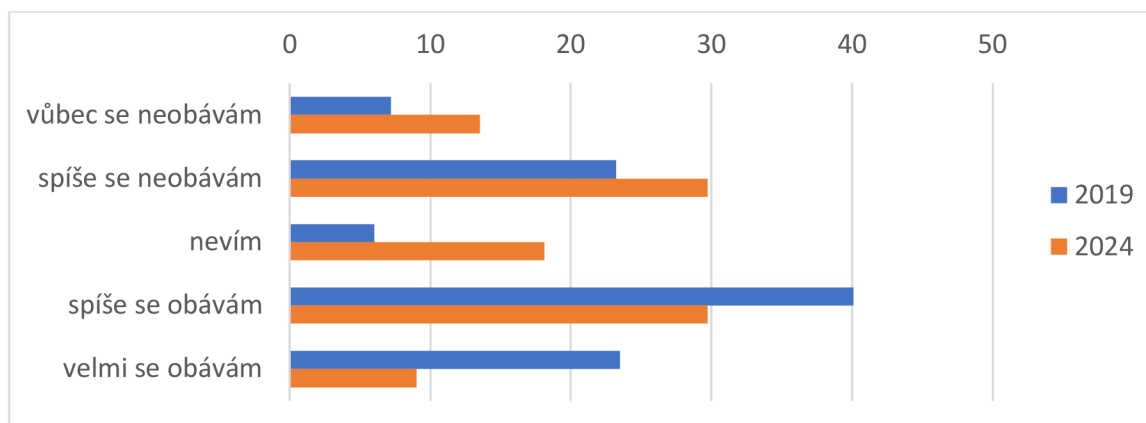
Tab. 1 Obavy o dostatečné finanční zajištění v důchodu

Odpověď	2019		2024		Rozdíl (v p. b.)
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
Vůbec se neobávám	54	7,2	21	13,5	+ 6,3
Spíše se neobávám	176	23,2	46	29,7	+ 6,5
Nevím	45	6,0	28	18,1	+ 12,1
Spíše se obávám	302	40,1	46	29,7	- 10,4
Velmi se obávám	177	23,5	14	9,0	- 14,5
Celkem	754	100,0	155	100,0	

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Tab. 1 komparuje zjištěné absolutní i relativní hodnoty u šetření z let 2019 a 2024. Je patrné, že vzrostl počet respondentů, kteří se o dostatečné finanční zajištění v důchodu vůbec neobávají (o 6,3 p. b.) a spíše neobávají (o 6,5 p. b.), naopak pokles počet těch, kteří se spíše obávají (o 10,4 p. b.) a velmi obávají (o 14,5 p. b.). Mezi lety 2019 a 2024 tedy poklesl počet osob, které se obávají o své finanční zajištění v penzi – vzhledem k aktuální situaci, poznamenané vysokou inflací, politickou nestabilitou a válečnými konflikty, by byl očekávatelný opačný výsledek, tedy vyšší podíl respondentů obávajících se o své budoucí finanční zajištění. Rozdíly mezi šetřeními realizovanými v letech 2019 a 2024 jsou vizualizovány v Grafu 6.

Graf 6 Obavy o dostatečné finanční zajištění v důchodu

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Otázka 8: Myslíte si, že důchod vyplácený státem bude pro vás znamenat dostatečné, nebo nedostatečné finanční zajištění ve stáří?

Osmá položka dotazníku zjišťovala, zda bude podle respondentů důchod vyplácený státem znamenat dostatečné, nebo nedostatečné finanční zajištění ve stáří. Žádný z respondentů neodpověděl, že důchod považuje za dostatečné zajištění na budoucí stáří, podle 5,8 % oslovených však jde o spíše dostatečné zajištění. Většina participantů šetření považuje důchod za nedostatečné zajištění do budoucna – 38,7 % jej považuje za spíše nedostatečné a 44,5 % za rozhodně nedostačující zajištění. Zbývajících 11,0 % neumělo na otázku odpovědět.

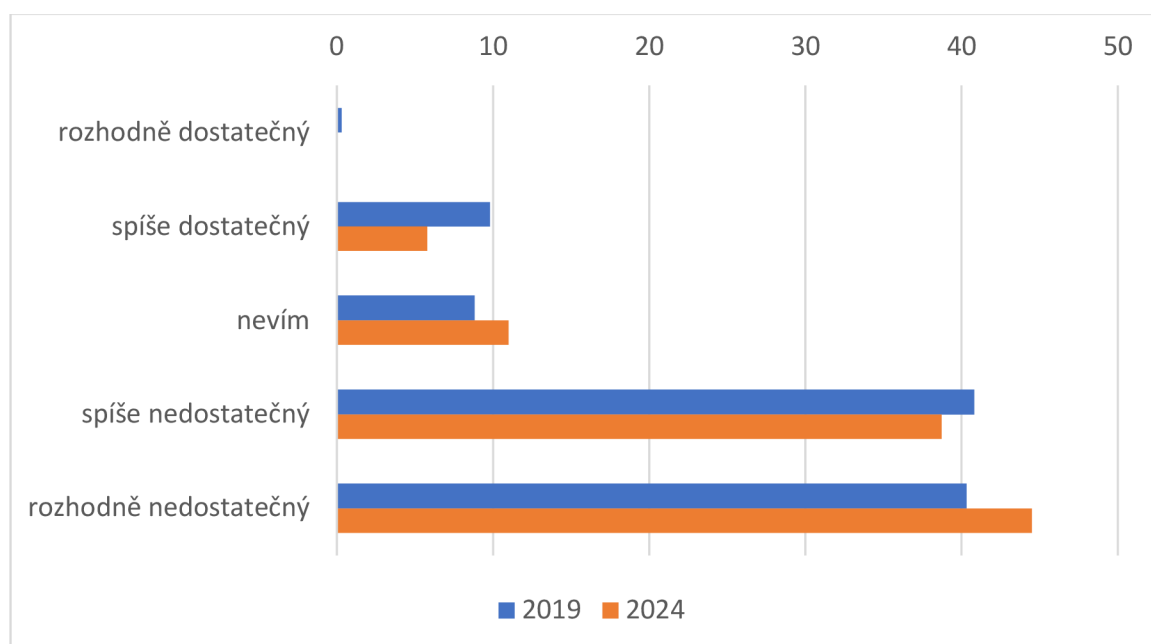
Tab. 2 Důchod vyplácený státem jako dostatečné zajištění na stáří

Odpověď	2019		2024		Rozdíl (v p. b.)
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
Rozhodně dostatečný	2	0,3	0,0	0,0	- 0,3
Spíše dostatečný	74	9,8	9	5,8	- 4,0
Nevím	66	8,8	17	11,0	+ 2,2
Spíše nedostatečný	308	40,8	60	38,7	- 2,1
Rozhodně nedostatečný	304	40,3	69	44,5	+ 4,2
Celkem	754	100,0	155	100,0	

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Tab. 2. komparuje zjištěné absolutní i relativní četnosti u šetření z let 2019 a 2024. Je patrné, že v aktuálním šetření méně respondentů považuje důchod vyplácený státem za rozhodně dostatečný (o 0,3 p. b.) a spíše dostatečný (o 4,0 p. b.). Méně respondentů jej považuje i za spíše nedostatečný (o 2,1 p. b.). Naopak více oslovených (o 4,2 p. b.) konstatovalo, že důchod je pro ně rozhodně nedostatečným zajištěním na stáří. Do tohoto výsledku by se mohla promítat nejistota respondentů, vyvolaná aktuální nestabilní ekonomickou a politickou situací a válečnými konflikty. Zajímavý je tento výsledek v porovnání s předcházející položkou dotazníku, v rámci které bylo zjištěno, že klesl počet respondentů, kteří se obávají o své finanční zajištění na penzi – na jednu stranu se tedy respondenti méně obávají o svoje budoucí zajištění, ale důchod vyplácený státem jim častěji připadá jako nedostatečný. Poměry odpovědí jsou vizualizovány v Grafu 7.

Graf 7 Důchod vyplácený státem jako dostatečné zajištění na stáří

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Otázka 9: Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil/a?

V rámci deváté položky dotazníku se měli respondenti vyjádřit k několika výročkům týkajícím se českého důchodového systému. Tyto výroky měli ohodnotit na pětistupňové škále, kdy hodnota 1 znamenala, že se respondent zcela ztotožňuje s výrokem vlevo, a hodnota 5, že se zcela ztotožňuje s výrokem vpravo. Pro jednotlivé výroky byly spočítány

průměry odpovědí. Průměr 3,9 značí, že respondenti se spíše kloní k tomu, aby byl důchodový systém založen na výkonu každého jednotlivce. U další dvojice výroků byl zjištěn průměr 2,8 – oslovení inklinují k tomu, že o finanční zabezpečení občanů v důchodu se má postarat spíše stát. Třetí dvojice výroků byla ohodnocena hodnotou 3,6 – to značí, že dle respondentů je současný důchodový systém spíše nespravedlivý.

Tab. 3 Hodnocení výroků a českém důchodovém systému

Výrok vlevo	2019	2024	Výrok vpravo
Důchodový systém má být založen na solidaritě, to znamená, že výše důchodů těch, co přispívají do systému více, a těch, co přispívají méně, se příliš neliší.	3,0	3,9	Důchodový systém má být založen na výkonu každého jednotlivce, to znamená, že výše jeho důchodu se zcela odvíjí od výše jeho příspěvku do systému.
O finanční zabezpečení občanů v důchodu se má postarat stát.	2,4	2,8	O své finanční zabezpečení v důchodu se mají občané postarat sami.
Současný důchodový systém je spravedlivý.	3,2	3,6	Současný důchodový systém je nespravedlivý.

Zdroj: vlastní šetření

Tab. 3 obsahuje komparaci šetření z let 2019 a 2024. Je evidentní, že respondenti z aktuálního šetření se znatelně více (o 9 bodů průměru) kloní k tomu, že důchodový systém by měl být založen na výkonu každého jednotlivce. Respondenti z výzkumu z roku 2019 se intenzivněji (o 0,4 bodu průměru) klonili k tomu, že o finanční zabezpečení občanů v důchodu by se měl postarat stát. Participanti aktuálního šetření považují současný důchodový systém za nespravedlivější (o 0,4 bodu průměru) než účastníci výzkumu v roce 2019.

Odpovědi respondentů byly dále porovnány v závislosti na jejich příjmové skupině. Výraznější rozdíly byly zjištěny u respondentů s příjmy mezi 20.001 Kč a 40.000 Kč, kteří se častěji (hodnota 2,4) klonili k tvrzení, že o finanční zabezpečení občanů se má postarat stát, a to dokonce častěji než respondenti s příjmy do 20.000 Kč (2,9). Respondenti s příjmy nad 40.001 Kč se častěji přikláněli k tvrzení, že důchodový systém má být založen na výkonu každého jednotlivce (4,3), a také k tvrzení, že o své finanční zabezpečení ve stáří se má každý postarat sám (3,2).

Otázka 10: Je podle vašeho názoru potřebné nebo nepotřebné změnit stávající důchodový systém v České republice?

Desátá položka dotazníku se tázala, zda je dle respondentů nutné změnit stávající důchodový systém. Většina souboru se shodla na tom, že tento krok je potřebný – 40,6 % uvedlo, že je rozhodně potřebný, 43,9 % pak, že je spíše potřebný. O nepotřebnosti změny systému byly přesvědčeny pouze jednotky respondentů – žádný z nich neodpověděl, že jeho změna je rozhodně nepotřebná, 2,6 % pak, že je spíše nepotřebná. Tento výsledek mohl být ovlivněn skutečností, že v médiích je pravidelně diskutován nedostačující stav aktuálního nastavení důchodového systému v České republice, přičemž je v této souvislosti vyzdvihována vysoká zátěž, kterou důchody představují pro státní rozpočet.

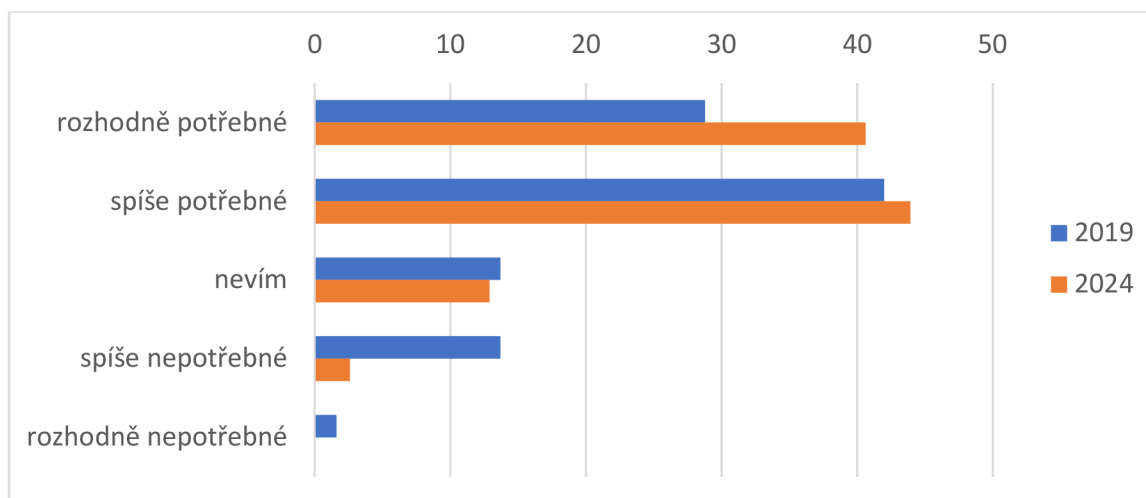
Tab. 4 Potřeba změny stávajícího důchodového systému v České republice

Odpověď	2019		2024		Rozdíl (v p. b.)
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
Rozhodně potřebné	298	28,8	63	40,6	+ 11,8
Spíše potřebné	434	42,0	68	43,9	+ 1,9
Nevím	142	13,7	20	12,9	- 0,8
Spíše nepotřebné	142	13,7	4	2,6	- 11,1
Rozhodně nepotřebné	17	1,6	0	0,0	- 1,6
Celkem	1033	100,0	155	100,0	

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

V Tab. 4 jsou komparovány zjištěné četnosti s šetřením z roku 2019. Z porovnání je patrné, že obecně více respondentů považuje změnu důchodového systému za potřebnou – za rozhodně potřebnou ji považuje o 11,8 p. b. více a za spíše potřebnou o 1,9 p. b. více. Naopak klesl počet respondentů, kteří považují změnu důchodového systému za nepotřebnou – za spíše nepotřebnou ji považuje o 11,1 p. b. méně a za rozhodně nepotřebnou o 1,6 p. b. méně oslovených. Poměry odpovědí za šetření v letech 2019 a 2024 jsou uvedeny v Grafu 8.

Graf 8 Potřeba změny stávajícího důchodového systému v České republice

Zdroj: vlastní šetření a CVVM, 2019

Otázka 11: Co si myslíte o následujících opatřeních v důchodovém systému?

Jedenáctá položka dotazníku předložila respondentům sérii výroků, aby ohodnotili, zda jsou pro nebo proti jejich uplatňování a zavádění. Aby bylo možné získat relevantní průměry, bylo třeba odpovědi v původním šetření přečíslovat tak, aby odpovídaly Likertově škále (hodnota 1 pro odpověď „rozhodně pro“, hodnota 3 pro „nevím“ a hodnota 5 pro „rozhodně proti“).

Jak je evidentní z Tab. 5, k většině nabízených opatření pro udržitelnost českého důchodového systému se respondenti stavěli spíše negativně – konkrétně takový postoj zaujímali vůči následujícím opatřením:

- zvýšení sociálního pojištění anebo daní
- snížení výše důchodů
- zvýšení věku odchodu do důchodu
- prodloužení povinné doby pojištění

Spíše pozitivně se respondenti naopak stavěli k opatření, dle kterého by byl důchod rozdělen na základní část, vyplácenou všem stejně (dle principu solidarity), a na spořicí část, ze které by byl vyplácen důchod dle výše příspěvků do důchodového systému (druhý pilíř). V kontextu s předcházející otázkou lze konstatovat, že naprostá většina respondentů se sice shodla na tom, že změna českého důchodového systému je potřebná, zároveň však většinu nabízených možností, na kterých by mohla být taková změna založena, participantů průzkumu odmítli.

Tab. 5 Hodnocení zavedení opatření pro udržitelnost důchodového systému

Výrok	2019	2024	Rozdíl
Zvýšení sociálního pojištění, případně daní, aby bylo možné udržet výši důchodů	3,4	3,5	+ 0,1
Snížení výše důchodů, aby se nemusely zvyšovat odvody na sociální pojištění, případně daně.	4,1	3,6	- 0,5
Zvýšení zákonem stanoveného věku odchodu do důchodu.	4,1	3,7	- 0,4
Prodloužení povinné doby pojištění.	3,4	3,5	+ 0,1
Rozdělení důchodů na základní část, která bude vyplácena všem stejně a bude zajišťovat solidaritu, a na spořicí část, tzv. druhý pilíř, ze které bude každému vypláceno podle výše jeho příspěvku do důchodového systému.	2,7	2,3	- 0,4

Zdroj: vlastní šetření

V Tab. 5 jsou uvedeny průměry odpovědí pro šetření v letech 2019 a 2024. Postoje respondentů mezi oběma šetřeními jsou poměrně konzistentní. Nejvyšší rozdíl byl zaznamenán u opatření spočívajícího ve snížení výše důchodů – v tomto případě respondenti z aktuálního šetření zaujímali mírně pozitivnější postoj (o hodnotu 0,5). Mírně pozitivnější přístup (shodně o 0,4) byl zjištěn také u zvýšení věku odchodu do důchodu a rozdělení důchodu na základní a spořicí část. Zhoršení (shodně o hodnotu 0,1) naopak nastalo u přístupu k zvýšení sociálního pojištění anebo daní a prodloužení povinné doby pojištění. Dle výsledků respondenti preferují opatření založené na fakultativním opatření – naopak negativně se staví k opatřením, která by akutně ohrozila jejich osobní finance (vyšší sociální pojištění a daně, snížení výše důchodu) a životní pohodu (nutnost odcházet do důchodu v pozdějším věku nebo být déle ekonomicky aktivní).

Otázka 12: Když vezmete na jedné straně sociální pojištění, které se každý rok vybere, a na druhé straně důchody, které jsou vyplaceny, jaký je podle vás současný stav v České republice?

Poslední položka dotazníku, použitá z výzkumu Naše společnost 2019, zkoumala povědomí respondentů o tom, zda je český důchodový systém v přebytku nebo v záporných číslech. Nejvíce respondentů (72, tedy 46,5 %) se ztotožnilo s výrokem, podle kterého je množství vybraných peněz ze sociálního pojištění menší než množství vyplacených peněz

na důchody, a proto jsou důchody financovány i z jiných zdrojů státního rozpočtu. Druhá největší skupina (43, tedy 27,7 %) se ztotožnila s výrokem, podle kterého je množství peněz vybraných na sociálním pojištění vyšší než množství peněz vyplacených, přičemž přebytek zůstává jako rezerva v důchodovém systému. Dalších 33 (21,3 %) oslovených neumělo odpovědět. Nejméně respondentů (7, tedy 4,5 %) zastávalo názor, podle kterého je množství vybraných peněz stejné jako množství peněz vyplacených.

V porovnání s vývojem hospodaření systému důchodového pojištění lze konstatovat, že většina respondentů má o poměru vybraného sociálního pojištění a vyplacených důchodů realistickou představu. V roce 2019 činily příjmy z pojistného 494,34 mld. Kč a výdaje na důchody 477,90 mld. Kč (saldo tedy bylo 16,4 mld. Kč), respondenti ve výzkumu Naše společnost 2019 se tedy správně shodli na tom, že množství vybraných peněz bylo větší než množství vyplacených peněz. Rovněž předcházející rok 2018 bylo hospodaření systému důchodového pojištění v kladných číslech (18,6 mld. Kč). Naopak v roce 2023 činily příjmy z pojistného 619,53 mld. Kč a výdaje na důchody 692,33 mld. Kč (saldo tedy bylo -72,79 mld. Kč), téměř polovina respondentů tedy správně odpověděla, že množství vybraných peněz bylo menší než množství vyplacených peněz.⁴⁵

Tab. 6 Poměr vybraného sociálního pojištění a vyplacených důchodů

Výrok	2019 (v %)	2024 (v %)	Rozdíl (v p. b.)
Množství vybraných peněz je stejné jako množství vyplacených peněz.	10,8	4,5	- 6,3
Množství vybraných peněz je větší než množství vyplacených peněz a část zůstává jako rezerva v důchodovém systému.	32,7	27,7	- 5,0
Množství vybraných peněz je menší než množství vyplacených peněz a důchodu jsou financovány i z jiných zdrojů státního rozpočtu.	32,3	46,5	+ 14,2
Nevím / neumím posoudit.	24,2	21,3	- 2,9

Zdroj: vlastní šetření

⁴⁵ MF ČR. Hospodaření systému důchodového pojištění [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [Cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

V Tab. 6 jsou porovnány výsledky šetření z let 2019 a 2024, přičemž je patrné, že respondenti z aktuálního šetření volili o 14,2 p. b. více správnou odpověď, podle které je množství vybraných peněz menší než množství peněz vyplacených.

4.3 Zajištění respondentů na penzi

Třetí část dotazníku zkoumala, jak konkrétně jsou ekonomicky aktivní respondenti zajištěni na penzi.

Otázka 13: Jakým způsobem se zajišťujete na penzi?

Třináctá položka dotazníku zkoumala, jakým způsobem se respondenti zajišťují na penzi. Oslovení měli na výběr z různých možností (například nový produkt DIP, různé typy investic a spoření, termínované vklady apod.), z nichž mohli zvolit libovolný počet. Jak je patrné z Tab. 7, nejčastěji respondenti investují do fondů (42,6 %), disponují spořicí účet (41,9 %) a doplňkovým penzijním spořením (25,8 %). Naopak nejméně oblíbená byla u respondentů investice do uměleckých děl a starožitností (3,2 %) a termínované vklady (2,6 %). Celkem 2,6 % oslovených uvedlo možnost „jiné“ a doplnili, že například pasivně podnikají, nebo že teprve řeší, jak si budou spořit. Vůbec se na stáří nezajišťuje 9,7 % respondentů.

Do preference konkrétního způsobu zajištění na penzi se může promítat řada různých faktorů. Například u stavebního spoření lze očekávat pokles oblíbenosti v souvislosti se stoupající inflací, jelikož v případě vysoké inflace nedokáže tento produkt inflaci překonat. V takové situaci mohou stavebnímu spoření konkurovat spořicí účty, u kterých naopak vzrostla výše úroků – ostatně vyšší oblibu u spořicí účtů oproti stavebnímu spoření ukazuje i Tab. 7. K oblíbě investic do fondů a nemovitostí zase mohou přispívat online investiční platformy, které jsou vhodné i pro nesofistikované investory – v České republice jsou populární například Portu, XTB anebo Investown. Doplňkové penzijní spoření může být atraktivní pro to, že jde o poměrně častý benefit poskytovaný zaměstnavateli – dle údajů ČSOB Penzijní společnosti dostávalo tento benefit k roku 2021 52,3 % mužů a 47,7 % žen.⁴⁶

⁴⁶ JAKEŠOVÁ, Dana. Příspěvek na penzjiko je oblíbeným benefitem. Dává ho stále více firem [online]. iDnes, 3. prosince 2021. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/penzijni-sporeni-penze-duchod-prispevek-zamestnavatel.A211202_114926_podnikani_daja

Tab. 7 Konkrétní způsoby zajištění na penzi (n = 155)

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Investice do fondů	66	42,6
Spořicí účet	65	41,9
Doplňkové penzijní spoření	40	25,8
Investice do nemovitostí	39	25,2
Penzijní připojištění	32	20,6
Stavební spoření	27	17,4
Investice do kryptoměn	25	16,1
Investiční životní pojištění	21	13,5
Dlouhodobý investiční produkt	21	13,5
Cenné papíry	18	11,6
Investice do zlata a cenných kovů	15	9,7
Prodej či pronájem nemovitosti	12	7,7
Investice do uměleckých děl a starožitností	5	3,2
Termínovaný vklad	4	2,6
Na stáří se nezajišťuji	15	9,7
Jiné	4	2,6

Zdroj: vlastní šetření

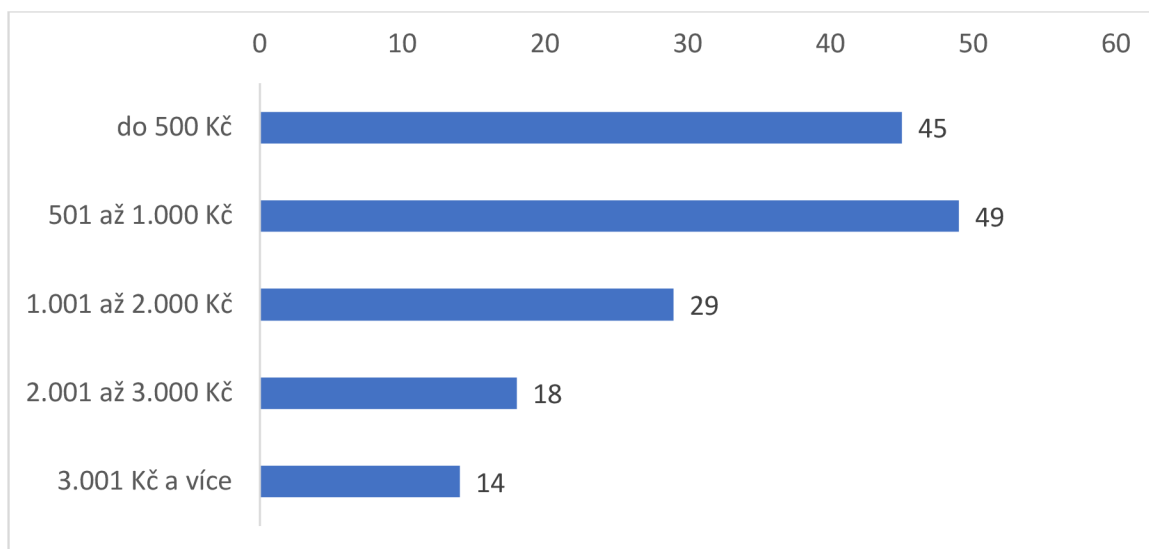
Otázka 14: Pokud si spoříte na důchod, o jakou souhrnnou měsíční částku jde?

Čtrnáctá položka dotazníku zkoumala, v jaké souhrnné měsíční částce si respondenti spoří na svůj důchod. Zjištěné četnosti jsou vizualizovány formou Grafu 9, ze kterého je patrné, že nejvíce respondentů (31,6 %) si spoří 501 až 1.000 Kč za měsíc. Druhá největší skupina oslovených (29,0 %) si spoří maximálně 500 Kč měsíčně. V souhrnu lze tedy konstatovat, že většina souboru, konkrétně 60,6 %, si spoří spíše v menších měsíčních částkách. Nejméně respondentů uvedlo, že si spoří 3.001 Kč a více měsíčně (9,0 %). Četnosti pro všechny odpovědi jsou vizualizovány v Grafu 9.

Odpovědi respondentů byly tříděny dle výše jejich měsíčních příjmů. Respondenti s nižším příjmem do 20.000 Kč si v 95,2 % případů spoří částku do 500 Kč za měsíc. Oslovení, kteří uvedli příjmy v rozmezí 20.001 až 40.000 Kč, uvedli nejčastěji (35,4 %) částku 501 až 1.000 Kč za měsíc. Respondenti s příjmy mezi 40.001 a 60.000 Kč nejčastěji

(45,5 %) spoří rovněž částku 501 až 1.000 Kč za měsíc. Participanti, kteří disponovali nejvyššími příjmy, tedy příjmy nad 60.001 Kč, v 56,0 % spoří měsíčně 3.001 Kč a více. V souboru byla tedy měsíční výše spořené částky determinována zejména nižšími a nadprůměrnými příjmy.

Graf 9 Měsíční částka spořená na penzi (n = 155)

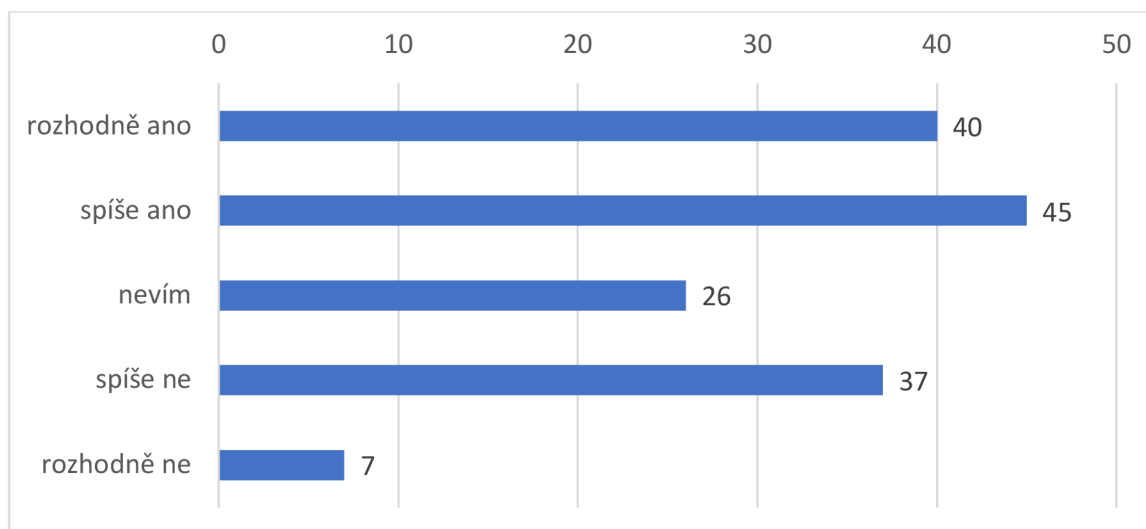

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 15: Máte pocit, že disponujete dostatečným množstvím informací k tomu, jak se finančně zajistit na penzi?

Poslední otázka dotazníku zjišťovala, zda respondenti subjektivně hodnotí svou informovanost o finančním zajištění na penzi jako dostatečnou. Participanti průzkumu mohli odpovídat formou Likertovy škály. Jak je z Grafu 10 patrné, nejvíce respondentů uvedlo, že se cítí spíše informovaně (29,0 %) a rozhodně informovaně (25,8 %) – v součtu se tedy 54,8 % cítí informovaně ohledně možností svého zajištění na důchod. Naopak 23,9 % participantů se vnímá jako spíše neinformované a 4,5 % jako rozhodně neinformované – v součtu se jedná o 28,4 % souboru, které se chápou jako neinformované. Zbývajících 16,8 % nevědělo, jak svou informovaností ohodnotit.

Graf 10 Subjektivní hodnocení vlastní informovanosti o zajištění na stáří (n = 155)

Zdroj: vlastní šetření

Vzhledem k tomu, že 28,4 % participantů se chápe jako neinformovaných o možnostech zajištění na stáří, a dalších 16,8 % nevědělo, jak svou informovanost ohodnotit, lze doporučit lépe informovat veřejnost o možnostech zajištění na stáří. Případná informační kampaň by měla probíhat napříč věkovými skupinami v souvislosti s tím, že na stáří je vhodné si spořit či investovat v delším časovém horizontu. V tomto kontextu lze upozornit na poměrně nepříznivé zjištění České bankovní asociace, která zveřejňuje Index finanční gramotnosti, podle kterého se finanční gramotnost s věkem snižuje (pro věkovou kategorii 18-34 let byl v roce 2023 index na hodnotě 50 oproti hodnotě 59 pro věkovou kategorii 65 let a více).⁴⁷ Je proto zvláště potřebné zaměřit se na mladší věkové kategorie včetně žáků základních a středních škol.

⁴⁷ ČBA. Finanční gramotnost Čechů 2023 [online]. Česká bankovní asociace, 20. července 2023. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2023>

5 Výsledky a diskuse

V následující kapitole jsou ověřeny stanovené hypotézy a závěry dotazníkového šetření jsou diskutovány.

5.1 Ověření hypotéz

První stanovená hypotéza předpokládá souvislost mezi vzděláním respondentů a jejich informovaností o možnostech zajištění na stáří:

H1₀: Vzdělání respondentů nesouvisí s jejich informovaností o možnostech zajištění na stáří.

H1_A: Vzdělání respondentů souvisí s jejich informovaností o možnostech zajištění na stáří.

Pro účely vyhodnocení první hypotézy byly využity otázky č. 3 a č. 15. Odpovědi z 15. položky byly sdruženy tak, že odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“ vytvořily kategorii „pozitivní hodnocení“ a odpovědi „spíše ne“ a „rozhodně ne“ vytvořily kategorii „negativní hodnocení“. Respondenti, kteří na otázku neuměli odpovědět, byli z vyhodnocení této hypotézy vyloučeni. Aby byly naplněny podmínky pro aplikaci testu, byli z testování vyloučeni také respondenti se základním a vyšším odborným vzděláním.

Tab. 8 Vztah mezi vzděláním a informovaností o možnostech zajištění na stáří (n = 129)

Vzdělání	Pozitivní hodnocení		Negativní hodnocení		Celkem
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
Základní	0	0,0	4	100,0	4
Středoškolské	42	68,9	19	31,1	61
Vyšší odborné	2	50,0	2	50,0	4
Vysokoškolské	41	68,3	19	31,7	60
Celkem	85		44		129

Zdroj: vlastní zpracování

Po dosazení do vzorce vyšlo testové kritérium $G = 0,619$ a kritická hodnota $x = 5,991$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ lze proto **přijmout H_0** . Vzdělání respondentů tedy nesouvisí s jejich informovaností o možnostech zajištění na stáří.

Druhá hypotéza zkoumala souvislost mezi výší příjmu a tím, zda si respondenti spoří či investují na důchod.

H_{20} : Příjem respondentů nesouvisí s tím, zda si spoří na důchod.

H_{2A} : Příjem respondentů souvisí s tím, zda si spoří na důchod.

Pro účely vyhodnocení byly brány v úvahu položky č. 4 a č. 6. Pro zpřesnění vyhodnocení byly některé odpovědi vypovídající o výši příjmů sloučeny. Jak vyplývá z Tab. 9, respondenti z vyšších příjmových skupin si spoří anebo investují častěji než respondenti z nižších příjmových skupin.

Tab. 9 Vztah mezi výší příjmů a spořením nebo investováním ($n = 155$)

Výše příjmu (v Kč)	Spoří		Nespoří		Celkem
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
do 20.000	8	38,1	13	61,9	21
20.001 až 40.000	41	63,1	24	36,9	65
40.001 až 60.000	40	90,9	4	9,1	44
60.001 a více	22	88,0	3	12,0	25
Celkem	111		44		155

Zdroj: vlastní zpracování

Po dosazení do vzorce vyšlo testové kritérium $G = 25,308$ a kritická hodnota $x = 7,815$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ lze proto **zamítnout H_0** . Příjem respondentů tedy souvisí s tím, zda si spoří na důchod.

Třetí hypotéza se zaměřila na to, zda souvisí věk respondentů s jejich postojem k důchodu vyplácenému státem jako k dostatečnému zajištění na stáří.

H_{30} : Věk respondentů nesouvisí s jejich postojem k důchodu vyplácenému státem jako k dostatečnému zajištění na stáří.

H_{3A} : Věk respondentů souvisí s jejich postojem k důchodu vyplácenému státem jako k dostatečnému zajištění na stáří.

Do vyhodnocení byly zařazeny odpovědi u otázek č. 2 a č. 8. Aby mohl být statistický test aplikován, byly některé odpovědi vypovídající o věku a hodnocení dostatečnosti sloučeny. Respondenti, kteří na položku č. 8 odpověděli „nevím“, byli z vyhodnocení této hypotézy vyloučeni. Vztah mezi zkoumanými proměnnými je uveden v Tab. 10.

Tab. 10 Vztah mezi věkem a hodnocením dostatečnosti důchodu (n = 138)

Věková kategorie	Dostatečné		Nedostatečné		Celkem
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
do 35 let	4	5,0	76	95,0	80
36 let a více	5	8,6	53	91,4	58
Celkem	9		129		138

Zdroj: vlastní zpracování

Po dosazení do vzorce vyšlo testové kritérium $G = 0,726$ a kritická hodnota $x = 3,841$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ lze proto **přijmout H_0** . Věk respondentů tedy nesouvisí s jejich postojem k důchodu vyplácenému státem jako k dostatečnému zajištění na stáří.

Čtvrtá hypotéza zkoumala souvislost mezi genderem a obavami o dostatečné finanční zajištění v důchodu.

H_{40} : Gender nesouvisí s mírou obav o dostatečné finanční zajištění v důchodu.

H_{4A} : Gender souvisí s mírou obav o dostatečné finanční zajištění v důchodu.

Pro vyhodnocení byly využity odpovědi na otázky č. 1 a č. 7. Aby bylo možné využít zvolený statistický test, byly odpovědi vypovídající o obavách z finančního zajištění v důchodu sloučeny tak, vznikly kategorie „obává se“ a „neobává se“. Respondenti, kteří na položku č. 8 odpověděli „nevím“, byli z vyhodnocení této hypotézy vyloučeni. Respondenti, kteří na 7. otázku odpověděli „nevím“, byli z vyhodnocení této hypotézy vyloučeni. Jak vyplývá z Tab. 11, ženy vykazují vyšší míru obav z dostatečného finančního zajištění v důchodu – konkrétně 65,4 % žen uvedlo, že má obavy. Oproti tomu v případě mužů vykazovalo obavy 39,0 % participantů.

Tab. 11 Vztah mezi genderem a obavami z finančního zajištění v důchodu (n = 111)

Věková kategorie	Obává se		Neobává se		Celkem
	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (v %)	
ženy	34	65,4	18	34,6	52
muži	23	39,0	36	61,0	59
Celkem	57		54		111

Zdroj: vlastní zpracování

Po dosažení do vzorce vyšlo testové kritérium $G = 7,718$ a kritická hodnota $x = 3,841$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ lze proto **zamítnout H_0** . Gender respondentů tedy souvisí s mírou obav o dostatečné finanční zajištění v důchodu.

Po statistickém testování lze ověřit hlavní hypotézu této práce, která zjišťovala souvislost mezi vybranými demografickými charakteristikami respondentů a jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

H_0 : Vybrané demografické charakteristiky respondentů nesouvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

H_A : Vybrané demografické charakteristiky respondentů souvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

Vzhledem k tomu, že byla nalezena souvislost mezi příjmem respondentů a tím, jestli si spoří na důchod, a dále mezi genderem a mírou obav z finančního zajištění v důchodu, lze **zamítnout H_0** . Vybrané demografické charakteristiky respondentů, konkrétně jejich příjem a gender, tedy souvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

5.2 Diskuse

Zajištění českých občanů na penzi je tématem, které je poměrně dobře zachyceno ve výzkumech veřejného mínění – ostatně jejich výsledky pravidelně zveřejňují i média určená pro širší veřejnost. Data prezentovaná jednotlivými průzkumy jsou však poměrně nesourodá – důvodem může být použitá metodika či charakter průzkumného souboru. Zde se tedy nabízí příležitost pro komparaci výsledků tohoto dotazníkového šetření s výsledky jiných výzkumů.

Z průzkumu prezentovaného touto závěrečnou prací (dále označovaný jako „průzkum z roku 2024“) vyplynulo, že 71,6 % respondentů si spoří nebo investuje na důchod. Podle průzkumu Banky Creditas z roku 2023 si spoří na penzi 62 % Čechů,⁴⁸ obdobné číslo uvádí k roku 2021 i CVVM, které konstatuje podíl 61 % Čechů, kteří si spoří na důchod.⁴⁹ Podle průzkumu Broker Consulting z roku 2023 si spoří na důchod přibližně 70 % Čechů a více než 50 % z nich pravidelně.⁵⁰ Hodnota zjištěná průzkumem z roku 2024 se nejvíce blíží právě zjištění společnosti Broker Consulting. Ačkoli většina Čechů si nějakým způsobem spoří na důchod, zároveň se pouze 54,8 % respondentů z průzkumu v roce 2024 cítí informovaně ohledně svého zajištění na důchod. Lze doporučit, aby občané byli ze strany státu lépe informováni o tom, jaké možnosti ohledně svého spoření na důchod mají. Konkrétním způsobem může být například informační kampaň prezentovaná v médiích (např. v televizi v hlavním vysílacím čase) anebo projekty zaměřené na žáky základních a středních škol.

Podle průzkumu z roku 2024 se 43,2 % respondentů neobává svého finančního zajištění v důchodu, naopak 38,7 % má obavy – oproti šetření CVVM z roku 2019 vzrostl počet respondentů, kteří se o dostatečné finanční zajištění v penzi neobávají (o 12,8 p. b.).⁵¹ Lze uvažovat, že na tento výsledek by mohlo mít vliv složení souboru z průzkumu z roku 2024, kde se ve vyšší míře nacházeli respondenti s vyššími příjmy a účastníci mladších věkových kategorií.

Celkem 83,2 % respondentů průzkumu z roku 2024 si myslí, že důchod vyplácený státem nebude ve stáří dostatečný – oproti šetření CVVM z roku 2019 klesl počet respondentů, kteří považují důchod za dostatečný.⁵² Průzkum společnosti Broker Consulting z roku 2023 uvádí, že obavy o své příjmy ve stáří má přibližně 75 % Čechů.⁵³ Průzkum CVVM z roku 2023 uvádí, že 81 % Čechů nepovažuje důchod vyplácený státem za

⁴⁸ ČTK. Průzkum: Češi na důchod nespoří efektivně. Úspory nad milion má každý desátý [online]. E15, 9. 11. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://lurl.cz/@e15pruzkum>

⁴⁹ CVVM. Češi a spoření na důchod – listopad/prosinec 2021 [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [Cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://lurl.cz/@cvvm2021>

⁵⁰ BROKER CONSULTING. Průzkum: Polovina Čechů počítá s tím, že nevyjde se svými úsporami v důchodu, k tomu se 64 procent lidí obává poklesu životní úrovně ve stáří [online]. Broker Consulting, 14. 6. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://lurl.cz/@broker2023>

⁵¹ CVVM. Naše společnost 2019 [online]. ČSDA. [Cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://lurl.cz/@cvvm2019>

⁵² Tamtéž

⁵³ BROKER CONSULTING. Průzkum: Polovina Čechů počítá s tím, že nevyjde se svými úsporami v důchodu, k tomu se 64 procent lidí obává poklesu životní úrovně ve stáří [online]. Broker Consulting, 14. 6. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://lurl.cz/@broker2023>

dostatečný.⁵⁴ Obecně lze konstatovat, že většina Čechů aktuálně nepovažuje důchod za dostatečné zajištění svého živobytí ve stáří – je možné předpokládat, že se jedná o reakci na změny v důchodovém systému, které kladou větší míru odpovědnosti za své zabezpečení v období penze na samotné občany. O nespokojenosti se současným nastavením důchodového systému svědčí skutečnost, že 84,5 % respondentů průzkumu z roku 2024 se shodlo na tom, že je potřebné změnit důchodový systém – oproti šetření CVVM z roku 2019 jde o nárůst o 13,7 p. b.⁵⁵

Další důležité zjištění se týká způsobu, kterým si participantů spoří na penzi. Nejvíce respondentů se podle průzkumu z roku 2024 zajišťuje na penzi investicemi do fondů (42,6 %), spořicími účty (41,9 %), doplňkovým penzijním spořením (25,8 %) a investicemi do nemovitosti (25,2 %) – naopak nejméně četné byly termínované vklady (2,6 %) a investice do uměleckých děl a starožitností (3,2 %). Oblíbenost doplňkového penzijního spoření může ovlivňovat skutečnost, že jde o poměrně častý benefit poskytovaný zaměstnavateli – podle údajů ČSOB Penzijní společnosti dostávalo tento benefit k roku 2021 52,3 % mužů a 47,7 % žen.⁵⁶ Průzkum agentury Ipsos z roku 2022 zaměřený na mladé Čechy zjistil, že 38 % lidí si spoří na spořicí nebo běžném účtu a 33 % využívá penzijní spoření. Celkem 9,7 % respondentů uvedlo, že se na stáří nezajišťuje vůbec – tento výsledek je odlišný od položky dotazníku č. 6, podle které si na stáří nespoří nebo neinvestuje 28,4 % respondentů. Tento nesoulad je možné vysvětlit např. tím, že někteří z oslovených ekonomicky aktivních Čechů vnímají pojmy „spořit a investovat“ a „zajišťovat se na stáří“ odlišně. Od výše zmíněného průzkumu se v každém případě tato hodnota velmi odlišuje – dle agentury Ipsos se na důchod nepřipravuje vůbec 47 % Čechů do 35 let.⁵⁷ Podle průzkumu Banky Creditas z roku 2023 má své úspory na spořicí účtu přibližně 70 % Čechů a kolem 29 % jich využívá nástroje pro dlouhodobé spoření, jako jsou fondy.⁵⁸ Rovněž tyto výsledky se od průzkumu z roku 2024 významně odlišují. Investiční strategie jsou determinovány i příslušností k některé z generací – jak uvádí např. zpráva BrikkApp, každá z generací se potýká s jinými

⁵⁴ CVVM. Češi a spoření na důchod – podzim 2023 [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2024. [Cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://1url.cz/@cvvm2023>

⁵⁵ CVVM. Naše společnost 2019 [online]. ČSDA. [Cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://1url.cz/@cvvm2019>

⁵⁶ JAKEŠOVÁ, D. Příspěvek na penzjiko je oblíbeným benefitem. Dává ho stále více firem [online]. iDnes, 3. prosince 2021. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/penzijni-sporeni-penze-duchod-prispevek-zamestnavatel.A211202_114926_podnikani_daja

⁵⁷ ČSOB. Téměř polovina Čechů do 35 let se nijak nepřipravuje na důchod [online]. ČSOB Penzijní společnost, 2022. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@csob2023>

⁵⁸ ČTK. Průzkum: Češi na důchod nespoří efektivně. Úspory nad milion má každý desátý [online]. E15, 9. 11. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@e15pruzkum>

ekonomickými podmínkami, což má vliv na jejich finanční návyky. Pro generaci tzv. baby boomers (1945-1965) je typický nákup a vlastnění nemovitostí, lidé z generace X (1965-1980) jsou zase spíše skeptičtí a samostatní investoři, preferující diverzifikaci portfolia. Mileniálové (1980-1995) se ukazují být spíše konzervativními investory, kteří se často rozhodují pro jednoduché investice, jako jsou podílové fondy. Mnozí z nich investují do crowdfundingových nemovitostí. Pro generaci Z (po roce 1995) jsou charakteristické populární investice, jako akcie, podílové fondy.⁵⁹

Dle průzkumu z roku 2024 si nejvíce respondentů (31,6 %) spoří částku 501 až 1.000 Kč za měsíc. Druhá největší skupina oslovených (29,0 %) si spoří maximálně 500 Kč měsíčně. Průzkum společnosti Broker Consulting uvádí, že 74 % Čechů si odkládá na důchod do 2.000 Kč⁶⁰ – v průzkumu z roku 2024 se jedná o 79,4 %, což je obdobný výsledek.

Předložené výsledky mohly být ovlivněny způsobem výběru respondentů – přímé oslovování konkrétních jedinců mohlo vést k tomu, že dotazník vyplňovala častěji např. vyšší příjmová skupina, což by mohlo ve výsledku vést ke zkreslení výsledků.

⁵⁹ KŘIVSKÁ, V. Investiční strategie generací. Jak investují boomeri, generace X, mileniálové a generace Z? [online]. Finparáda, 30. října 2023. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://finparada.cz/8095-Investicni-strategie-generaci.aspx>

⁶⁰ BROKER CONSULTING. Průzkum: Polovina Čechů počítá s tím, že nevyjde se svými úsporami v důchodu, k tomu se 64 procent lidí obává poklesu životní úrovně ve stáří [online]. Broker Consulting, 14. 6. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@broker2023>

6 Závěr

Téma zabezpečení se na penzi se zejména v posledních letech stává velmi důležitou problematikou, a to především z důvodu prohlubujících se problémů, kterým musí čelit současný důchodový systém. Kvůli zásadním změnám hlavně v demografickém vývoji se stále ve větší míře prosazuje snaha o přesunutí odpovědnosti na jednotlivce v otázce finančního zabezpečení na penzi. Prognózy naznačují, že v této oblasti se v budoucnu nelze spoléhat pouze na stát, proto je vhodné již od počátku ekonomicky aktivního života přemýšlet nad tím, jaký způsob zajištění se na stáří je vhodný. Klíčovými předpoklady pro vytvoření stabilního základu pro vlastní finanční budoucnost jsou dostatečně dlouhý časový horizont, optimálně nastavené pilíře, individuální příprava a ochota podílet se na tvorbě finančního zabezpečení.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení způsobu finanční zajištěnosti vybrané skupiny občanů ČR na penzi. Vyhodnocení bylo provedeno u ekonomicky aktivního obyvatelstva z hlavního města Prahy dle předem zvolených kritérií, která jsou odvozena dle parametru demografických charakteristik. Tento cíl byl řešen prostřednictvím dotazníkového šetření, jehož výsledky byly po zpracování a analýze porovnány v části s diskusí s výsledky jiných aktuálních průzkumů. Statistickým testováním bylo zjištěno, že vybrané demografické charakteristiky respondentů, konkrétně jejich příjem a gender, souvisí s jejich postojem k finančnímu zajištění na stáří.

Z realizovaného průzkumu vyplynulo, že většina (71,6 %) z oslovených si na svou penzi spoří, což lze odůvodnit tím, že 83,2 % z nich považuje důchod poskytovaný státem za nedostatečné zajištění na stáří. Naprostá většina participantů (84,5 %) se rovněž shodla na tom, že český důchodový systém je třeba změnit. Respondenti se klonili spíše k tomu, aby byl důchodový systém založen na výkonu každého jednotlivce, současně se však vyjádřili tak, že o finanční zabezpečení občanů v důchodu se má postarat spíše stát. Podle většiny respondentů je současný důchodový systém spíše nespravedlivý.

Co se týče konkrétních opatření na zvýšení udržitelnosti českého důchodového systému, stavěli se respondenti spíše negativně k možnostem zvýšení sociálního pojištění anebo daní, ke snížení výše důchodu, ke zvýšení věku odchodu do důchodu i k prodloužení povinné doby pojištění. Oslovení Češi by naopak akceptovali opatření, dle kterého by byl důchod rozdělen na základní část, vyplácenou všem stejně (dle principu solidarity), a na

spořicí část, ze které by byl vyplácen důchod dle výše příspěvků do důchodového systému (druhý pilíř).

Je faktem, že pokud nebudou v českém důchodovém systému realizovány radikální změny, přestane do budoucna fungovat, případně svými deficity ohrozí jiné funkce státu. Je tedy evidentní, že čeští politici budou muset v dohledné době přijít s řešením této situace – v současné době však v rámci vlády ČR nepanuje obecná shoda na konkrétním východisku.

7 Seznam použitých zdrojů

Knihy

BEZDĚK, V. *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)*. Praha: Česká národní banka, 2000. 62 s. ISBN 80-238-6489-0.

BLAŽEK, L., VRABCOVÁ, P. *Finanční gramotnost*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2019. 228 s. ISBN 978-80-87839-99-7.

BOHANESOVÁ, E. *Finanční gramotnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. 145 s. ISBN 978-80-244-5397-2.

HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0981-2.

JANDA, J. *Spořit nebo investovat?* Praha: Grada, 2011. 167 s. ISBN 978-80-247-3670-9.

JANDA, J. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. Praha: Grada, 2012. 197 s. ISBN 978-80-247-4400-1.

KALÁTOVÁ, V. *Finanční zralost: klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Plot, 2021. 254 s. ISBN 978-80-7428-370-3.

KOHOUT, P. *Jak ovládnout své peníze: finanční plánování pro každého*. Partners. Brno: BizBooks, 2013. 227 s. ISBN 978-80-265-0127-5.

KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 1*. Opava: Optys, 2007. 131 s. ISBN 978-80-85819-62-5.

KOTOUS, J., MUNKOVÁ, G., ŠTEFKO, M. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. 170 s. ISBN 978-80-87439-08-1.

KREBS, V., ŽIŽKOVÁ, J. *Základy sociální politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993. 157 s. ISBN 80-7079-975-7.

LOUŽEK, M. *Důchodová reforma*. Praha: Karolinum, 2014. 100 s. ISBN 978-80-246-2612-3.

PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. Praha: Grada, 2012. 139 s. ISBN 978-80-247-4090-4.

REJNUŠ, O. *Finanční trhy*. Praha: Grada Publishing, 2016. 380 s. ISBN 978-80-247-5871-8.

SOUKUP, J. et al. *Makroekonomie*. Praha: Albatros Media, 2022. 552 s. ISBN 978-80-726-1598-8.

SYROVÝ, P. *Investování pro začátečníky*. 4., zcela přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2022. 144 s. ISBN 978-80-271-3458-8.

SYROVÝ, P., TYL, T. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. 226 s. ISBN 978-80-271-2886-0.

ŠÁMALOVÁ, K., VOJTÍŠEK, P. (ed.). *Sociální správa: organizace a řízení sociálních systémů*. Praha: Grada, 2021. 456 s. ISBN 978-80-271-2195-3.

VALOUCH, P., MÁLEK, P., OŠKRDALOVÁ, G. *Osobní finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 204 s. ISBN 978-80-210-8178-9

VESELÁ, J. *Investování na kapitálových trzích*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 789 s. ISBN 978-80-7357-647-9.

VOJTÍŠEK, P. *Princip solidarity ve financování služeb sociální péče*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 135 s. ISBN 978-80-246-3709-9.

Články v časopisech

MIKEŠ, J. Investování do slamníku. *Fond Shop*. 2012, 17, s. 25-26. ISSN 1211-7277.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb.

Elektronické zdroje

APS ČR. Doplnkové penzijní spoření [online]. Asociace penzijních společností ČR. [Cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.apscr.cz/doplnkove-penzijni-sporeni/>

BONDAREVA DUBNOVÁ, I. Průzkum: Češi stále nerozumějí financím a neumí se chránit před inflací [online]. Měšec, 17. srpna 2022. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/cesi-stale-nerozumeji-financim-a-neumi-se-chranit-pred-inflaci/>

BONDAREVA DUBNOVÁ, I. Stavební spoření Čechy zklamalo. Které investice se nám začínají více líbit? [online]. Měšec, 21. února 2024. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/stavebni-sporeni-cechy-zklamalo-ktere-investice-se-nam-zacinaji-vice-libit/>

BROKER CONSULTING. Průzkum: Polovina Čechů počítá s tím, že nevyjde se svými úsporami v důchodu, k tomu se 64 procent lidí obává poklesu životní úrovně ve stáří [online]. Broker Consulting, 14. 6. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@broker2023>

CVVM. Češi a spoření na důchod – listopad/prosinec 2021 [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [Cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://1url.cz/@cvvm2021>

CVVM. Češi a spoření na důchod – podzim 2023 [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2024. [Cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://1url.cz/@cvvm2023>

CVVM. Naše společnost 2019 [online]. ČSDA. [Cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://1url.cz/@cvvm2019>

ČBA. Finanční gramotnost Čechů 2023 [online]. Česká bankovní asociace, 20. července 2023. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2023>

ČSOB. Téměř polovina Čechů do 35 let se nijak nepřipravuje na důchod [online]. ČSOB Penzijní společnost, 2022. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@csob2023>

ČSÚ. Obyvatelstvo [online]. Český statistický úřad, 2024. [Cit. 2024-01-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

ČSÚ. Projekce obyvatelstva České republiky [online]. Český statistický úřad, 2018. [Cit. 2024-01-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61566242/13013918u.pdf/6e70728f-c460-4a82-b096-3e73776d0950?version=1.2>

ČSÚ. Věkové složení obyvatelstva – 2022 [online]. Český statistický úřad, 2023. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2022>

ČTK. Průzkum: Češi na důchod nespoří efektivně. Úspory nad milion má každý desátý [online]. E15, 9. 11. 2023. [Cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/@e15pruzkum>

JAKEŠOVÁ, D. Příspěvek na penzjko je oblíbeným benefitem. Dává ho stále více firem [online]. iDnes, 3. prosince 2021. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/penzijni-sporeni-penze-duchod-prispevek-zamestnavatel.A211202_114926_podnikani_daja

KŘIVSKÁ, V. Investiční strategie generací. Jak investují boomeři, generace X, mileniálové a generace Z? [online]. Finparáda, 30. října 2023. [Cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://finparada.cz/8095-Investicni-strategie-generaci.aspx>

MF ČR. Hospodaření systému důchodového pojištění [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [Cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

MF ČR. Základní aspekty penzijního systému České republiky [online]. Ministerstvo financí ČR. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/financni-trh/soukrome-penzijni-systemy/zakladni-informace>

MPSV ČR. Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2021 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_sociálních_veci_2021+%281%29.pdf/f2306cca-21d9-61e4-d8dc-0ebffa68e27b

MPSV ČR. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategický+rámec+přípravy+na+stárnutí+společnosti_2021-2025.pdf/ebeffaa4-b010-6a72-e3b2-81e0fd5fcbd6

MPSV ČR. Základní informace o III. pilíři [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/968647/Treti_pilir__uvodni_pilir_-_podklady.pdf/683dcc60-81a7-e9ab-af49-b0b8af633f01

VLČ, A. Pohyb obyvatelstva v hl. m. Praze v roce 2022 [online]. Český statistický úřad, 21. března 2023. [Cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xa/pohyb-obyvatelstva-v-hl-m-praze-v-roce-2022>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

Seznam obrázků

OBR. 1	OČEKÁVANÉ SLOŽENÍ OBYVATELSTVA DLE POHLAVÍ A VĚKU (2051, 2071).....	18
--------	---	----

Seznam tabulek

TAB. 1	OBAVY O DOSTATEČNÉ FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ V DŮCHODU	29
TAB. 2	DŮCHOD VYPLÁCENÝ STÁTEM JAKO DOSTATEČNÉ ZAJIŠTĚNÍ NA STÁŘÍ	30
TAB. 3	HODNOCENÍ VÝROKŮ A ČESKÉM DŮCHODOVÉM SYSTÉMU	32
TAB. 4	POTŘEBA ZMĚNY STÁVAJÍCÍHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČESKÉ REPUBLICE	33
TAB. 5	HODNOCENÍ ZAVEDENÍ OPATŘENÍ PRO UDRŽITELNOST DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	35
TAB. 6	POMĚR VYBRANÉHO SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ A VYPLACENÝCH DŮCHODŮ	36
TAB. 7	KONKRÉTNÍ ZPŮSOBY ZAJIŠTĚNÍ NA PENZI (N = 155)	38
TAB. 8	VZTAH MEZI VZDĚLÁNÍM A INFORMOVANOSTÍ O MOŽNOSTECH ZAJIŠTĚNÍ NA STÁŘÍ (N = 129)	41
TAB. 9	VZTAH MEZI VÝŠÍ PŘÍJMŮ A SPOŘENÍM NEBO INVESTOVÁNÍM (N = 155)	42
TAB. 10	VZTAH MEZI VĚKEM A HODNOCENÍM DOSTATEČNOSTI DŮCHODU (N = 138)	43
TAB. 11	VZTAH MEZI GENDEREM A OBAVAMI Z FINANČNÍHO ZAJIŠTĚNÍ V DŮCHODU (N = 111)	44

Seznam grafů

GRAF 1	GENDEROVÉ ROZLOŽENÍ RESPONDENTŮ (N = 155)	25
GRAF 2	VĚKOVÉ ROZLOŽENÍ SOUBORU (N = 155)	26
GRAF 3	VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA VÝZKUMU (N = 155)	27
GRAF 4	PŘÍJMOVÁ STRUKTURA VÝZKUMU (N = 155)	27
GRAF 5	SPOŘENÍ NEBO INVESTICE JAKO ZAJIŠTĚNÍ NA DŮCHOD	28
GRAF 6	OBAVY O DOSTATEČNÉ FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ V DŮCHODU	30
GRAF 7	DŮCHOD VYPLÁCENÝ STÁTEM JAKO DOSTATEČNÉ ZAJIŠTĚNÍ NA STÁŘÍ	31
GRAF 8	POTŘEBA ZMĚNY STÁVAJÍCÍHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČESKÉ REPUBLICE	34
GRAF 9	MĚSÍČNÍ ČÁSTKA SPOŘENÁ NA PENZI (N = 155)	39
GRAF 10	SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ VLASTNÍ INFORMOVANOSTI O ZAJIŠTĚNÍ NA STÁŘÍ (N = 155)	40

Seznam použitých zkratk

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
DPI	Dlouhodobý investiční produkt
ETF	Burzovně obchodovatelné fondy (<i>Exchange-traded fund</i>)
FF	Financovaný důchodový systém plně fondový (<i>Fully funded</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt
NF	Financovaný důchodový systém zdánlivě fondový (<i>Notional funding</i>)
PAYG	Průběžně financovaný důchodový systém (<i>Pay as you go</i>)

Přílohy

Příloha A: Dotazník

Příloha A: Dotazník

Vážení respondenti,

následující dotazníkové šetření se zabývá zajištěním občanů České republiky na penzi. Údaje, které mi prostřednictvím tohoto dotazníku poskytnete, budou anonymizovány a v souladu s etickými normami výzkumu využity pouze pro účely mé bakalářské práce. Děkuji vám za čas a ochotu sdílet své názory a informace týkající se této důležité problematiky – vaše účast může přispět k hlubšímu pochopení aktuálních výzev a možností v oblasti penzijního systému.

A Demografické charakteristiky souboru

1. Jaké je vaše pohlaví?
 - muž
 - žena
2. Jaká je vaše věková kategorie?
 - méně než 25 let
 - 26 až 35 let
 - 36 až 45 let
 - 46 až 55 let
 - 56 až 65 let
 - 66 let a více
3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - základní vzdělání
 - středoškolské vzdělání
 - vyšší odborné vzdělání
 - vysokoškolské vzdělání
4. Do které příjmové skupiny spadáte? (Uveďte čistou výši vašich příjmů).
 - méně než 10.000 Kč
 - 10.001 až 20.000 Kč
 - 20.001 až 30.000 Kč
 - 30.001 až 40.000 Kč
 - 40.001 až 50.000 Kč
 - 50.001 až 60.000 Kč
 - více než 60.001 Kč

B Otázky z výzkumu Naše společnost 2019

5. Jste v současné době ve starobním důchodu?
- ano
- ne
6. Spoříte si nebo investujete v současné době, abyste se zajistil/a na důchod?
- ano
- ne
7. Jak moc, pokud vůbec, se obáváte toho, zda budete v důchodu dostatečně finančně zajištěn/a?
- vůbec se neobávám
- spíše se neobávám
- nevím / neumím posoudit
- spíše se obávám
- velmi se obávám
8. Myslíte si, že důchod vyplácený státem bude pro vás znamenat dostatečné, nebo nedostatečné finanční zajištění ve stáří?
- rozhodně dostatečné
- spíše dostatečné
- nevím / neumím posoudit
- spíše nedostatečné
- rozhodně nedostatečné
9. Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil/a? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.

Důchodový systém má být založen na solidaritě, to znamená, že výše důchodů těch, co přispívají do systému více, a těch, co přispívají méně, se příliš neliší.	1 2 3 4 5	Důchodový systém má být založen na výkonu každého jednotlivce, to znamená, že výše jeho důchodu se zcela odvíjí od výše jeho příspěvku do systému.
O finanční zabezpečení občanů v důchodu se má postarat stát.	1 2 3 4 5	O své finanční zabezpečení v důchodu se mají občané postarat sami.
Současný důchodový systém je spravedlivý.	1 2 3 4 5	Současný důchodový systém je nespravedlivý.

10. Je podle vašeho názoru potřebné nebo nepotřebné změnit stávající důchodový systém v České republice?

- rozhodně potřebné
- spíše potřebné
- nevím / neumím posoudit
- spíše nepotřebné
- rozhodně nepotřebné

11. Co si myslíte o následujících opatřeních v důchodovém systému? Jste pro nebo proti, aby tato opatření byla uplatňována či zaváděna?

1 = rozhodně pro; 2 = spíše pro; 3 = spíše proti; 4 = rozhodně proti; 9 = nevím.

Zvýšení sociálního pojištění, případně daní, aby bylo možné udržet výši důchodů	1 2 3 4 9
Snížení výše důchodů, aby se nemusely zvyšovat odvody na sociální pojištění, případně daně.	1 2 3 4 9
Zvýšení zákonem stanoveného věku odchodu do důchodu.	1 2 3 4 9
Prodloužení povinné doby pojištění.	1 2 3 4 9
Rozdělení důchodů na základní část, která bude vyplácena všem stejně a bude zajišťovat solidaritu, a na spořicí část, tzv. druhý pilíř, ze které bude každému vypláceno podle výše jeho příspěvku do důchodového systému.	1 2 3 4 9

12. Když vezmete na jedné straně sociální pojištění, které se každý rok vybere, a na druhé straně důchody, které jsou vyplaceny, jaký je podle vás současný stav v České republice?

- Množství vybraných peněz je stejné jako množství vyplacených peněz.
- Množství vybraných peněz je větší než množství vyplacených peněz a část zůstává jako rezerva v důchodovém systému.
- Množství vybraných peněz je menší než množství vyplacených peněz a důchodu jsou financovány i z jiných zdrojů státního rozpočtu.
- Nevím / neumím posoudit.

C Zajištění respondentů na penzi

13. Jakým způsobem se zajišťujete na penzi? Můžete označit více možností.

- doplňkové penzijní spoření
- penzijní připojištění
- spořicí účet
- termínovaný vklad
- cenné papíry
- investiční životní pojištění
- stavební spoření
- prodej či pronájem nemovitosti
- investice do nemovitostí
- investice do zlata a cenných kovů
- investice do uměleckých děl a starožitností
- investice do kryptoměn
- investice do fondů
- dlouhodobý investiční produkt (DIP)
- jiné: _____
- na stáří se nezajišťuji

14. Pokud si spoříte na důchod, o jakou souhrnnou měsíční částku jde?

- do 500 Kč za měsíc
- 501 až 1.000 Kč za měsíc
- 1.001 až 2.000 Kč za měsíc
- 2.001 až 3.000 Kč za měsíc
- 3.001 Kč a více za měsíc

15. Máte pocit, že disponujete dostatečným množstvím informací k tomu, jak se finančně zajistit na penzi?

- rozhodně ano
- spíše ano
- nevím / neumím posoudit
- spíše ne
- rozhodně ne